Бүхы оронү

БУРЯАД У

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИ

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-һээ гарана | № 212 (16735) | 1984 оной сентябриин 14,

МОНГОЛ-СОВЕТ ХАНИ БАРИСААН ХЭТЭДЭ

Д. ГОМБОЖАВ,
МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн,
МНРП-гэй ЦК-гай секретарь, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшэ

Алдарта ойн баярай — МНРП-гэй III съездын болоhоор, МНР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойн урда тээхэнэ монгол арад МНРП-гэй XVIII съездын, партиин ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө ехэ дэбжэлтэтэйгээр, урма зоригжолтойгоор ажаллажа байна. МНРП-гэй ЦК-гай ээлжээтэ бэшэ VIII Пленумэй дүнгүүдые нэгэн hаналтайгаар hайшаан угтажа, МНР-эй коммунистнууд, ажалшад болохоёо байгаа баярта ойнуудай хүндэлэлдэ дэлгэрhэн бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ шэнэ, шэнэ амжалтануудые туйлана.

1924 ондо болоhон МНРП-гэй түүхэтэ III съезд капиталисбэшэ замаар ороноо хүгжөөхэ талаар партиин генеральна хараа шугамые тодорхойлоо hэн. Арадай Ехэ түрүүшын хурал тэрэл жэлдэ боложо, Монголой Арадай Республикые байгуулаад, гүрэнэй бүхы засаг захиргаание ажалша арадай мэдэлдэ оруулжа, хуулияар батадхаhан байгаа.

Эдэ үйлэ хэрэгүүд манай ороной түүхын шухала шата боложо, он жэлнүүдэй үнгэрхэ тума тэдэнэй удха шанар улам гүнзэгы ехэ болоно. Эдэ бүгэдын ашаар үнгэрhэн олон арбан жэл соо манай орон асари ехэ амжалтануудые туйланхай.

Мүнөө МНР-тэ социалис экономико хэлбэришэгүйгөөр хүгжөөгдэнэ, материально-техническэ бата бэхи бааза байгуулагдана, түгэс бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэд hурган хүмүүжүүлэгдэнэ. 1940 онойхитой жэшэбэл, мүнөө үедэ МНР-эй арадай ажахын гол фонднууд 21 дахин, ниитын үйлэдбэриин бүхы продукци 14,4 дахин ургаа, национальна доход 11,1 дахин дээшэлээ.

Ороноо социалис ёhоор индустрижүүлгэ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Арадай засагай жэлнүүдтэ партиин бүрилдүүлэн хүмүүжүүлhэн манай хүдэлмэришэн анги ороной ниитын-политическэ түрүү хүсэн болоо. 1940 онhоо хойшо МНР-эй бүхы промышленна продукци 43 дахин ургажа, мүнөө манай промышленность ниитын бүхы продуктын 45 процентые, промышленность ба хүдөө ажахын гаргаhан бүхы продукциин 74 процентые үйлэдбэрилнэ, ороной национальна доходой 32 процентые үгэнэ. Энэ табан жэлэй түрүүшын гурбан жэл соо промышленна продукциин жэлэй дундала зэргын ургалта 10,0 процентдэ хүргэгдэжэ, түсэбөөр хараалагдаhанhаа дээшээ гараhан байгаа.

Манай экономикын гол hалбаринуудай нэгэн болохо хүдөө ажахын, тэрэ тоодо мал ажалай материально-техническэ бааза жэлhээ жэлдэ бэхижүүлэгдэнэ, бэлшээриин газарые уhатай болгохо зорилготойгоор уhаар хангалгын түхеэрэлгэнүүд, малай байранууд олоор баригдана, тэжээл бэлэдхэлгэ үргэдхэгдэнэ, тэжээлэй промышленность хүгжөөгдэнэ, малай үүлтэр hайжаруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Хүдөө ажахын үйлэдбэридэ зайн гал болон оньhожоруулга улам үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ.

Һүүлэй 20 жэлэй туршада 660 мянга гаран гектарай шэнэ газар элдүүрилэн ашаглаhанай ашаар манай хүдөө ажахын шэнэ hалбари—тарялан ажал хурдан түргэноор хүгжөөгдэhэн байна. Мүнөө ороноймнай тарилгын талмай 1 миллион гектарhаа дээшэ гаранхай. 1940 онойхитой жэшэбэл, 1982 ондо хүдөө ажахын бүхы продукци үйлэдбэрилгэ 2,6 дахинhаа үлүүгээр дээшэлүүлэгдээ.

Партиин саг үргэлжын анхарал оролдолго хандуулhанай ашаар арад зоной hуудал байдал хэлбэришэгүйгөөр hайжарна, соёл болбосоролынь дээшэлнэ. Һүүлэй 20 жэлэй хугасаа соо ороной хүн зоной тоо 2 шахуу дахин ургаhан, ажалшадай бодото ашаг олзо 4 дахин нэмэhэн байха юм.

Ёhотойл социалис соёлой хүгжэлтэ хадаа монгол арадай түүхэтэ туйлалта мүн. Мүнөө ороной арад түмэнэй 10 мянган хүнэй хүртэсэдэ 23 врач, больницын 109 оро дэбдихэр хүртэнэ. Һуурин тосхон бүхэнэй хүн зондо медицинскэ туhаламжа үзүүлэгдэнэ. Бүгэдэ ниитын 8 жэлэй hуралсал орон дотор амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна. Дүрбэдэхи хүн бүхэн ямар нэгэн hуралсалай эмхи зургаанда hурадаг юм. Һүүлэй 20 жэл соо дээдэ болон тусхай дунда hургуулитай национальна үндэhэн мэргэжэлтэдэй тоо 5 шахуу дахинаар ургаа.

Социалис хани харилсаата оронуудай аха дүүгэй бүлын эдэбхитэй гэшүүн — МНР-эй уласхоорондын нэрэ хүндэ хэлбэришэгүйгөөр урган дээшэлнэ. МНР дэлхэйн 90 гаран гүрэнтэй дипломатическа харилсаа тогтоонхой, 50 гаран оронтой худалдаа наймаанай-экономическа ба соёлой холбоо барисаатай юм. Тэрэ уласхоорондын 60 гаран эмхиин гэшүүн болоно.

Бүхы дэлхэйн ажалшадай сэсэн мэргэн вождь В. И. Ленинэй, Монголой Арадай-революционно партиин ба манай арадай гүрэнэй үндэhэ hуурие табиhан Д. Сүхэ-Баатарай монгол-совет эбдэршэгүй хани барисаанай үндэhэ hуурие табиhандань, монгол арад омогорхохо ёhоороол омогорхэдог. «Совет Россин хүдэлмэришэд болон таряашадтай холбоо барисаа тогтоожо, гүрэн түрын ба ажахын бэеэ дааhан байдалай түлөө тэмсэхэ гээшэ танай ороной ажалшан бүхэндэ ори ганса зүб зам болоно» гэhэн Ленинэй сэсэн мэргэн, холын бодолтой үгэнүүд мүнөөшье Монголой ажалшадай шэнэ, шэнэ үетэндэ захяа заабари мэтээр соностоно. Шэнэ байдал байгуулгын замаар дабшажа ябаhан МНР-эй бүхы хүгжэлтэ агууехэ Ленинэй захяа заабаринуудай тон зүб байhые тодо хурсаар батална.

Советскэ Союзай али бүхы туhаламжа, дэмжэлгэдэ түшэглэн, шалгагдамал дайшалхы манлайн — МНРП-гэй хүтэлбэри доро монгол арад революционно туйлалтануудаа сахин хамгаалжа, гүрэнэйнгөө бэеэ дааhан байдалые аршалан сахижа, капитализмые алгасан гараад, социализмда шэлжэн оролгын орёо ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ, социализмын үндэhэ hуурие байгуулжа шадаhан байна. Мүнөө манай орон социализмын материально-техническэ үндэhэ hуурие байгуулгын түгэсхэхы шатын социально-экономическа ехэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэнэ.

Монгол-совет эбдэршэгүй бата хани барисаан үе сагаар шалгагданхай, манай аха дүү ар... дэй ... Совет ороной ойе hая... гаар тэм... дээрэ япо... шүүлые с... гүүдэй бута илалта манай шалхы хани ... дэр хүсэтэй бай... элирхэйлэн гэршэлнэ.

Мүнөө үедэ совет арад... эбдэршэгүй бата хани барисаан, нягта харилсаа холбоон, тэдэнэй али бүхы туhаламжа, урдынхидал мэтэ, МНР-эй хурдан түргэн хүгжэлтын, партиин программна зорилгые амжалтатайгаар шиидхэлгын— манай орон дотор социализмын материально-техническэ үндэhэ hуурие байгуулгые түгэсхэлгын, тэрэниие индустриально-аграрна социалис гүрэн болголгын хүсэтэ нүхэсэл мүн.

Советскэ Союзай аха дүү ёhоной туhаламжаар манайда арадай ажахын, соёлой hалбари бүхэн байгуулагдажа, хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэhэн байгаа. Имагтал hүүлэй 20 жэлэй туршада тэдэнэй туhаламжаар манай орон дотор арадай ажахын 600 гаран шухала барилга, тэрэ тоодо 150 промышленна предприяти бодхоогдоо. Тэдэ ороной промышленна бүхы продукциин хахад шахуу хубиие, электрын элшэ хүсэнэй 90 процентые, нүүрhэнэй 80 процентые үйлэдбэрилдэг юм.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

АНДА НҮХЭДЭЙ АЛЬГАН ХАЛУУН

Монголой Арадай Республикын үдэрнүүдые Буряадай АССР-тэ үнгэргэлгэдэ хабаадаха Монгол ороной делегаци үсэгэлдэр Улаан-Үдэ ерэбэ.

...Намжаа hайхан намарай тунгалаг сэлмэг үглөө. Оршон тойронхи байшан гэрнүүд дээгүүр улаан тугууд, уряа лозунгнууд гоё hайханаар шэмэглэгдэнхэй. Вокзалай гол байшан дээрэ «Совет-монгол хани барисаан мандаха болтогой!» гэhэн уряа аржын холоhоо харагдана.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ, Совет-монгол хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшын орлогшо Б. С. Семенов, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, КПСС-эй обкомой секретарьнар А. А. Бадиев, Л. В. Потапов болон бусад тусхай тушаалтад МНР-эй делегацие угтахаяа ерэбэд.

Үглөөнэй 9 час 30 минута. «Улаан-Баатар — Улаан-Үдэ» гэhэн тусхай поезд намдуу аалиханаар ерэжэ, аян замаа түгэсхэhэнөө мэдүүлэн, шэмээгүйхэн тогтобо. Энэ поездоор Монголой Арадай Республикын түлөөлэгшэд манай гурбан орденто республикын ниислэл хото хүрэжэ ерэбэ бшуу. Хани нүхэдэй халуун уулзалга... Зулгы зохид энеэдэн, зугаа хүхюу үгэнүүд, альга ташалган, баглаа hайхан сэсэгүүд...

Монголой Арадай Республикын делегациин бүридэлдэ МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, партиин ЦК-гай секретарь, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшэ **Д. Гомбожав**, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, МНР-эй соёлой министр **Д. Цэвэгмид**. МНРП-гэй ЦК-гай болон МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд болон бусад тушаалтад ороно.

Үндэhэн хубсаhа үмдэhэнород, буряад басагадууд, арадуудайнгаа заншалай ёhоор, хилээмэ, дабhа болон сэнхир хүхэ хадаг дээрэ аягатай сагаан эдеэнэй дээжэ хүндэтэ айлшадтаа барюулба.

Вокзалай дэргэдэхи талмай дээрэ аха дүү Монгол ороной хүндэтэ айлшадые угталгада зорюулагдаhан митинг эхилбэ. СССР-эй болон МНР-эй Гүрэнэй гимнүүд hүр жабхалантайгаар зэдэлнэ.

КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь **В. С. Тимашов** тус митинг нээгээ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр **В. Б. Саганов** үгэ хэлэхэдээ, нэн түрүүн партиин обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй, республикын бүхы ажалшадай зүгhөө хүндэтэ айлшадаа хани халуунаар амаршалба. Саашань совет болон монгол арадуудай хэтэ мүнхын эбдэршэгүй хани барисаан тухай хэлэхэ зуураа, энэ харилсаа холбоомнай жэлhээ жэлдэ улам бүри үргэдэн хүгжэнэ гэжэ онсолон тэмдэглээ. Социалис оронуудай хани нэгэдэл дотор Монголой Арадай Республика hалбаран хүгжэжэ, ашаг үрэ ехэтэй промышленностьтай, гүйсэд сньhожоруулагдамал хүдөө ажахытай, али бүхы талаараа сэсэглэн хүгжэжэ байгаа соёл болбосоролтой орон болонхой. Дэлхэй дээрэ хүн бүхэндэ хүртэсөөрөө эгээл олон адууhа малтай Монгол орон экономическа болон социальна хүгжэлтынгөө талаар түби дэлхэйн хүгжэнги оронуудай тоодо үнинэй оронхой гэжэ тэмдэглээ.

Хүндэтэ айлшадаа үшөө дахин амаршалаад, арбан хоногой туршада үнгэргэгдэхэ Монголой Арадай Республикын үдэрнүүдтэ хабаадагшадта манай республикын промышленна предприяти, барилга, колхоз болон совхозуудай ажал хэрэгүүдтэй, ажабайдалтай танилсахыень хүсэбэ.

Удаань үгэ хэлэhэн локомотив-вагон заhабарилгын заводой слесарьнүүдэй бригадир, СССР-эй хүндэтэ түмэр замшан нүхэр **В. А. Попов** республикын хүдэлмэришэн ангиин үмэнэhөө Монголой Арадай Республикын үдэрнүүдтэ хабаадахаяа ерэhэн айлшадаа гүн сэдьхэлhээ амаршалаа. Монгол ороной болон Буряадай республикын хүдэлмэришэн анги, илангаяа түмэр замшад үни урданай таhаршагүй харилсаа холбоотой, ажалайнгаа дүй дүршэл халан абалсадаг, бэе бэедээ саг үргэлжэ туhалалсадаг hайн hайхан заншалтай юм гэжэ онсолон тэмдэглэбэ.

Буряадай Ленинэй орденто оперо болон баледэй академическэ театрай артист, РСФСР-эй арадай артист нүхэр **О. Ш. Короткова**, аха дүү Монгол ороной түлөөлэгшэдые хани халуунаар амаршалха зуураа, хоёр ороной соёлой искусствын болон литературын талаар харилсаа холбооной улам хүгжэжэ байhан тухай тоготобо.

Нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаhан тус ороной делегациие толгойлогшо, МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, МНРП-гэй ЦК-гай секретарь, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшэ нүхэр **Д. Гомбожав** үгэ хэлэхэдээ: Бидэ Монголой ороной ажалшадай олониитын зүгhөө хүршэ Буряадай республикын ажалша олон түмэндэ хани халуун, үнэн зүрхэнэй амар мэндэ, баяр баясхалан асараабди гэжэ мэдүүлбэ. Саашань монгол-совет хани барисаанай жэлhээ жэлдэ hалбаран хүгжэжэ байhан тухай тоготожо, КПСС-эй ба МНРП-гэй бата бэхи нэгэдэлэй, харилсаа холбооной улам хүгжэхые, совет арадай оршон мандахые хүсэhэн үгэнүүдые хэлэбэ.

Митинг дүүрэбэ. Урданай нүхэдэй уулзалга hайхан гэдэгтэл, хүндэтэ айлшадаа манай ниислэл хотын ажалшад үшөө дахин хани халуунаар амаршална, аятай зохидоор айлшалхыень урина. Анда нүхэдэй альган халуун бэлэй.

КПСС-эй ОБКОМДО УУЛЗАЛГА БОЛОБО

Буряадай АССР-тэ үнгэргэгдэхэ Монголой Арадай Республикын үдэрнүүдтэ хабаадаха Монгол ороной делегациин хүтэлбэрилэгшэдтэй — МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, МНРП-гэй ЦК-гай секретарь, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшэ нүхэр **Д. Гомбожавтай**, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, МНР-эй соёлой министр **Д. Цэвэгмидтэй**, МНРП-гэй ЦК-гай Үзэл сурталай таhагые даагшын орлогшо **Д. Цахилгаантай** уулзалга үсэгэлдэр КПСС-эй обкомдо болобо.

Хүндэтэ айлшадые партиин Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** республикын ажалшадай үмэнэhөө хани халуунаар амаршалаа. Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө Буряад ороной ажалшадай тэмсэжэ байhан тухай нүхэр А. М. Беляков хүндэтэ айлшадтаа хөөрэбэ.

Аха дүү Монголой Арадай Республикын үдэрнүүдые манай республикада үнгэргэхэ гэhэн үндэр нэрэ хүндэдэ хүртэhэндөө баяртайбди гэжэ нүхэр А. М. Беляков тэмдэглээ.

МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Ж. Батмунх Буряадай АССР-эй ажалшадта амар мэндые, hайн hайханиие хүргэнэ гээд нүхэр Д. Гомбожав харюугай үгэ хэлэхэдээ, онсолон тэмдэглэбэ. Хүндэмүүшэ ёhоор угтаhанайнь түлөө нүхэр Д. Гомбожав республикын хүтэлбэрилэгшэдтэ, бүхы ажалшадта зүрхэнэй халуун баяр баясхалан хүргэбэ. Монголой Арадай-революционно партиин XVIII съездын, МНРП-гэй ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө Монголой Арадай Республикын ажалшадай үндэр дэбжэлтын оршондо тэмсэжэ байhан тухай үгэ хэлэгшэ тодорхойгоор хөөрөө.

—Социалис Монголой ажалшад hаяхан совет, монгол сэрэгүүдэй Халхын голдо японтониие бута сохиhоор 45 жэлэй ой үргэнөөр тэмдэглээ. Мүнөө бүхы орон доторнай МНРП-гэй түүхэтэ III съездын боложо үнгэрhөөр, Монголой Арадай Республикын байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойн баярые нэрэтэй хүндэтэйгөөр угтахын түлөө үргэн ехэ социалис урилдаан дэлгэрэнхэй, —гэжэ нүхэр Д. Гомбожав тэмдэглэбэ.

Хүндэтэ айлшадтай уулзалгада КПСС-эй обкомой секретарьнар А. А. Бадиев, В. Ф. Лысов, Л. В. Потапов, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. С. Семенов, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов болон партиин обкомой бюрогой бусад гэшүүд байлсаа.

Уулзалга хани халуун оршон байдалда үнгэрбэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, МНРП-гэй ЦК-гай секретарь Д. Гомбожав үгэ хэлэжэ байна; Монгол ороной айлшад Улаан-Үдын түмэр замай вокзал дээрэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

...ЙРАМДАЛАЙ ...ҮҮ ХҮСЭН

...ронойимнай орденто ниислэл Улаан-Үдэдэ хүн... хүрэжэ ерэбэ. Аха дүү Монголой Арадай ... үдэрнүүд манай республикада үнгэргэгдэ...жэдээсэлые арад зомнай сэдьхэлээ ханан угта...ани харилсаата хүршэнэрэйнгөө айлшаар ерэ...зомнай үнэн зүрхэнhөө баясажа, хоймортоо ...шалтай. Нэгэ үзэл бодолтой, нэгэ хүсэл зорил...н хадаа ажал хэрэгүүд, амжалта туйлалтанууд ...рэлдэхэ, ерээдүйнгөө асари ехэ түсэбүүдые ... шухала ааб даа.

Монгол ороной эрхим түлөөлэгшэдэй манай ...да ерэhэн ушар монгол-совет харилсаануудай ...өө нэгэ шэнэ хуудаhан болохонь лабтай. Эдэ республикымнай ажалшад Монголой Арадай ...н арадай ажахын бүхы hалбаринуудай, соёл-эрдэм-шэнжэлэлгын хүгжэлтын дүнгүүдтэй үр...лсаха байна. Аха дүү ороной ажалай түрүү...ран зохёолшодтой, хүгжэмшэдтэй, уран зураа...сголой суута артистнуудтай уулзахадаа, мү...сэдьхэл баясуулма дүнгүүд тухай бодомжол... бүхэн манай хоёр ороной хани харилсаанай, нүхэсэлэй, эгэршэгүй нэгэдэлэй эхиндэнь хү...ша байха. Хоёр ороной арадуудай омогорхол ...гэдэл 1921 оной ноябриин 5-най түүхэтэ уул...ытэй юм гээд мэдэрхэмнай хүүлнта.

Москва хотодо, Кремльдэ, агууехэ багша Вла...ыч Ленинэй Монголой Арадай-революционно ...онгол арад түмэнэй гүрэн түрые байгуулагша Сүхэ-Баатартай уулзалга энэ хани барисаанай...гэ эхин болоhон юм. Тинхэдэ Ленин багша ...дай түлөөлэгшэдтэй үни удаан хөөрэлдэhэн, ...л ороной ажабайдалаар ехэтэ hонирхоhон, ...датай зүбшэл, заабаринуудые үгэhэн юм гээд ...лгада хабаадагшад дурсаhан байдаг.

...үрынгөө болон ажахынгаа талаар бэеэ даанги байхын түлөө ...магтал Совет Россин хүдэлмэ...н таряашадта... суг хамта тэмсэхэ гээшэ танай ...алшан бүхэнэй тон ганса, тон зүб зам мүн» Ленин онсолон заahан юм. Багша Ленинэй ...заабарие монгол арад нангинаар сахижа, марк...измын hургаал даган, мүнөөдэрэй үзэгдөөгүй ...лтын орьёлдо гараа.

... Арадай-революционно партиин түүхэтэ гур...ездын боложо үнгэрhөөр 60 жэл үнгэрбэ. Энэ ...рэ ороной капиталис бэшэ замаар дабшалтын ...зам баталан абтаhан юм. Тинхэдэ, 1924 оной ...сь hарада зарлагдаhан Арадай Ехэ хурал оро...ын бодото демократическа Конституци баталан ...гаа. Энэ хурал Монголдо Арадай Республика ... гээд соносхоhон юм. Эдэ түүхэтэ үйлэ хэрэ...арта ойе мүнөө аха дүү монгол араднай үргэ...глэжэ байна. Үнгэрhэн жаран жэлэй туршада ...д зон Советскэ Союзтай болон социалис нэгэ...д оронуудтай эбдэршэгүй хани харилсаа тог...э нэгэдэлые монгол арад зон өөрынгөө эгээн ...волюционно туйлалтамнай гэжэ сэгнэдэг, нанги...н хамгаалдаг, саашадаа улам бэхижүүлхын ту...одог байха юм.

Хоёр оронуудай хоорондохи харилсаануудай ...е бэедээ туhалалсалгын баримта, жэшээнүүд ...э. 1939 ондо Монголой газарые булимтаран ...рдэhэн хархис японтониие совет болон монгол ...Халхын гол дээрэ бута сохиhоор 45 жэлэй ...е аха дүү оронуудай хүн зон үргэнөөр тэмдэг...дэ шэнэ байдалаа зохёон түбхинүүлжэ байгаа ...ёр арадууд буугаа гартаа абажа, эрхэ сүлөөгөө, ...н байдалаа хамгаалан бодоо hэн. Эдэ байлдаа...вет ба монгол арадуудай эрхим баатар хүбүүд ...а хайрлангүй тэмсэжэ, аха дүү ёhоной нэгэдэл...й улаан шуhаар хэтэ мүнхэдөө гагнагдаа юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет ...доходо, Монголой Арадай-революционно пар...й монгол арадай бидэндэ, совет арадта, аха ...ри ехэ туhаламжа хүргэhыень мартахагүйбди! ...ажалшадай суглуулhан мүнгэ зөөреэр «Хубис...гол орон» гэhэн танкнуудай бригада, «Монгол ...н авиа-эскадрили бүридхэгдэжэ, фронтдо эль...н. Дайнай жэлнүүдтэ монгол аха дүүнэрнай би... зуу мянган агта хүлэг моридые үгөө. Хүршэ ...алшад совет сэрэгшэдтэ нэхы хубсаhа оёжо, ...эй, оймhо бэлэг болгон эльгээдэг байгаа. Эдэ ...хай манай сэрэгшэд мүнөөшье сэдьхэлээ уяран ...лхэйн хоёрдохи дайнай эсэстэ манай оронууд...о hэдэлгэ нэгэнтэ бэшэ гаргаhан хархис япон...а сохилгодо совет сэрэгүүдтэй хамта Монголой ...рэгүүд эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, түүхэтэ ...алсаhан габьятай. Ингэжэ аха дүүгэй нэгэ...а тэмсэлэй дүлөөр үшөө дахин шэрээгдээ бэлэй.

...о баталагдаhан хэлсээн удаадахи жэлнүүдтэ ...батадхагдажа, улам гүнзэгырүүлэгдэhэн, аха ...аймнай бата найдамтай үндэhэ hуури болоhон ...

...р Монгол ороной ажалшад социализмын мате...ническэ үндэhэ hуури байгуулгые түгэсхэхэ, ...н жэлэй саана гээгдэнги байhан түрэл ороноо ...ьно-аграрна гүрэн болгон хүгжөөхын ту...нэ. Түүхэтэ энэ зорилго бэелүүлхэ хэрэгтэнь ... Арадай-революционно партиин XVIII съездын, ... ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэри...н харгы нээжэ үгэнэ. Партиин шиидхэбэринүү...дэн, шэнэ түүхынгээ алдарта ойн баярай hайн... нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө Монголой ...спубликада үргэн дэлисэтэй социалис урилдаан ... Завод, фабрикануудта, гүрэнэй ажахынууд...эй нэгэдэлнүүдтэ долоодохи табан жэлэй түсэ...оорhоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэл эршэ...урдань промышленна үйлэдбэригүй байhан орондо ...э завод, фабрика, комбинадууд байгуулагдан...лизын эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилэг...вой таряашад үнгэрэгшэ жэл урдань үзэгдөөгүй ...эй таряа хуряаhан, малшад ганса энэ жэлдэ ...гаран нарай мал түлжүүлжэ байна.

...жэлнүүдтэ Монгол орон тухай хэлэхэдээ, Дар...эт, Бага нуур гэжэ шэнэ хото городууд тухай, ...нтернациональна ажалша коллективүүд тухай ...болонхойбди. Гоё hайхан шэнэ городуудта мүнөө ...эрдэм-техникын туйлалтануудта үндэhэлhэн про... предприятинууд ганеашье Монголдо бэшэ, ...ы социалис нэгэдэлдэ шухала хэрэгтэй продукци ...лнэ. Хорин жэлэй саана жэлэй болзор соо үй...дэдэг хэмжээнэй нүүрhые мүнөө хоёр hарын ...малтана, тинхэдэ жэл соо үйлэдбэрилэгдэдэг ...й электрын элшэ хүсые мүнөө 25 сүүдхын ...гэнэ. Энэл даа аха дүү Монгол ороной алхамууд!

...ой Арадай Республикын соёл-гэгээрэлэй, эрдэм-...хүгжэлтэ бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болонхой. ...уран зохёолшод, уран зураашад, дуушад, хатар...эмшэд эдэ үдэрнүүдтэ республикымнай ажал...лиг шадабаряа харуулхань. Республикымнай ...аха дүү Монголой ажалшадтай халуун хани ха..., түрүү дүй дүршэлоороо хубаалдадаг, нүхэ...шэнэ амжалтануудта баясадаг. Промышленна...инууд, колхоз, совхозууднай, районууд болон ...дай хоорондоо саг үргэлжын нягта холбоотой, ...эдэй ёhо гуримаар бэе бэедээ туhалалсадаг гээ...голой Дархан хотын, Сэлэнгэ, Булган, Хүбсэгэл ...й ажалшадтай илангаяа үргэн харилсаатай бо...н. Эдэ харилсаануудынай улам хүгжэн hалбаржа, ...далай, энхэ тайбанай аша туhада нэмэри болог ...

...далайн оршондохи Буряад орондо хүндэтэ айл...аршалаад, аза жаргал, амжалта, илалтануудые

...ШАЛААД БУСАБА

...кын уран hайханай ...льностиин харалгада ...жалта туйлаhанай... ...арадай гэhэн хүндэ... ...зэргэдэ хүртэhэн ...эдир наhан» гэжэ ...рай ансамбль Мон...ор айлшалжа, зур...гаан концерт харуулаад бусаба. Энэ ансамблиин артистнууд БАМ-ай Буряадай учас...тогта хүдэлдэг 18-дахи тоннельнэ отрядай хүдэлмэрилэгшэдhээ бүридүүлэгдэнхэй юм.

Манай корр.

…ВЕТ ХАНИ БАРИСААН ХЭТЭДЭЭ МҮНХЭ…

об- … уд … н …

…р … ои- … бри- … ажан- … гарга- … энэт хо- … ка, эдез … хэдэн гос- … -совет хани … дүн болоно,

… харилсаа хол- … хүгжөөлгэ, ма- … үүдай улам ойртол- … ниитын ажабайдалай бу- … һалбаринуудта хабеатай юм. Эдэ бүгэдэ арадай ажахын табан жэлэй түсэбүүдые тааруулан табиха, эрдэм-техникын харилсаае үргэдхэхэ арга олгоно. Манай оронуудай дүтэрхы министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, промышленна ба хүдөө ажахын предприятинуудай харилсаан айхабтар ехэ үрэ дүнгүүдые үгэнэ,

…ын хэ- …энүүд совет …нүүдэй хүсөөр …хоогдоно. Совет …эдэй ажаллажа бай- …предприятинуудта, барил- …нууд дээрэ «Найрамдал — Хани барисаан» гэһэн интернациональна бригаднуудай ба экипажнуудай хүдэлөөн улам үргэнөөр дэлгэржэ байнхай. Эдэ бүгэдэ монгол хүдэлмэришэдтэ ажалай ба ажабайдалай ёһотойл һургуули болоно. Эндэ тэдэнэр социалис ёһоор ажаһуужа, ажаллажа һурана. Хамтын ажалай иимэ түхэл шэнжэнүүд ажалшадые, изэн түрүүн залуушуулые интернационализмын үзэл бодолтойгоор, монгол-совет хани барисаанай революционно, дайшалхы ба ажалай ёһо заншалнуудаар хүмүүжүүлхэ арга олгоно.

Манай соёлые хүгжөөлгэдэ, мэргэжэлтэдые бэлдэлгэдэ Советскэ Союз сэгнэшэгүй туһа хүргэнэ. Арадай засагай жэлнүүдтэ совет һуралсалай эмхи зургаануудта МНР-эй 27 мянга гаран дүршэл шадабаритай мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэд бэлдэгдэһэн байгаа.

Хүгжэлтэ түгэс социалис общество байгуулгада агуухэ совет арадай туйлаһан элитэ ехэ амжалтануудаар монгол арад омогорхон баясана. Соведүүдэй ороной амжалта туйлалтанууд социалис хани харилсаата оронуудай арадууд… түрүү үзэлтэй бүхы хүн …лтэндэ урма зориг бада-…

…скэ Союз хадаа манай …н, эб найрамдалай ба …итын аюулгүй байда- …эө, национальна бэеэ …эн байдалай ба социаль- дэбжэлтын түлөө тэмсэлдэ найдамтай түшэг тулгуури болоно гэжэ дэлхэйн арадууд хододоо тоолодог юм. Мүнөө США-гай болон НАТО-гай талаар тэдэнэй союзнигуудай гэмээр уласхоорондын байдалай орёо түгшүүрилтэй боложо байхадань, Рейганэй зонхилдог США-гай захиргаанай түрүүлэн добтолго хэхэ ядерна ракетэнүүдые Баруун Европодо тараан тодхожо байхадань, ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые замбуулинай дайдада дэлгэрүүлэн тараахые һэдэхэдэнь, Советскэ Союзһаа, бүхы социалис хани харилсаата оронуудһаа сэрэгэй булюу хүсэтэй болохые оролдоходонь, энэмнай бүришье шухала удха шанартай болоно бшуу. Империализмын ба ээрхэн зонхилолгын хүсэнүүд бэеэ даалһан байдалтай гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ убайгүйгөөр хамааралсана, али бүхы аргаар хашана, харшална, тиигэжэ уласхоорондын худалдаа наймаанай-экономическа харилсаанай тогтууритай һайн хүгжэлтэдэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна.

Хархис хүсэнүүдэй харата муухай ябуулгануудые үүдхэжэ байгаашье һаань, Советскэ Союз буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, эб найрамдал хангаха ба бэхижүүлхэ, термоядерна дайе зайсуулан сараха, уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха, уласхоорондын адли тэгшэ эрхэтэй үргэн ехэ харилсаае хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн бүтэмжэтэй һайн, эб найрамдалта үүсхэлнүүдые гаргана.

«Уласхоорондын байдалые залан сэхээр гуримшуулан һайжаруулха бодото арга боломжонуудай бии байһанда урдынхидал мэтэ этигэн найданабди, — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненко тэмдэглээ һэн. — Бусад социалис оронуудтай хамта Советскэ Союзай оруулһан үргэн ехэ бүлэг дурадхалнууд энэ хэрэгтэ шухала үндэһэ һуури табина».

Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай аха дүү бүхы арадуудтай, дэлхэйн түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдтэй хамта монгол арад Советскэ Союзай бүтэмжэтэй һайн дурадхалнуудые, үүсхэлнүүдые бүримүһэн һайшаан дэмжэнэ. Эдэ бүгэдэ тэрэнэй эб найрамдалта гадаадын политикын хубилгагдашагүй, залан сэхэ байһые тодо хурсаар элирхэйлэн гэршэлнэ, амгалан тайбанаар, түни түбшэнөөр ажаһуухые хүсэдэг дэлхэйн арадуудай үндэһэн аша туһада, нангин хүсэл эрмэлзэлдэ харюусана.

Ази түбидэ оршодог социалис гүрэн байһан туладаа МНР энэ районой гүрэнүүдэй хоорондохи хүршэ ёһонсой һайн харилсаа холбооe бэхижүүлхын, хүгжөөхын түлөө шууд сэхээр тэмсэнэ. Энэ ушарай Ази түбидэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлгэдэ эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ байһандань найданабди. Азиин ба Номгон далайн оршондохи гүрэнүүдэй хоорондо нэгэ нэгэндээ добтолхогүй, нэгэ нэгэндээ эсэргүүгээр хүсэ хэрэглэхэгүй тухай Конвенци зохёожо, баталан абаха, мүн «Амгалан тайбанаар ажаһууха талаар арадуудай эрхэ» тухай асуудалые ООН-ой Генеральна Ассамблейн болохоёо байгаа XXXIX сессиин зүблэхэ зүйлдэ оруулха тухай манай ороной гаргаһан дурадхал энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ.

Эб найрамдал болон арадуудай хоорондохи хани барисаае бэхижүүлхэ хараа шэглэлээ МНРП хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлдэг юм.

Агуухэ Советскэ Союзтай, социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудтай хани барисаагаа, харилсаа холбоогоо али бүхы талаарнь бэхижүүлгэ, коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудтай аха дүүгэй холбоогоо хүгжөөлгэ хадаа манай партиин гадаадын политикын гол зорилго мүн гэжэ МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Ж. Батмунх тэмдэглээ һэн. Эб найрамдал болон уласхоорондын харилсаа холбооe бэхижүүлгын һайн һайхан хэрэгтэ али бүхы туһаламжа үзүүлхэ гээшэ манай уялга болоно гэжэ оронноймнай олониитэ, бүхы ажалшад тоолодог байна. Ороной ниитын эмхинүүдэй, тэрэ тоодо Монголой эб найрамдалай ба хани барисаанай эмхинүүдэй федерациин, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй олон янзын ажал ябуулга энэ хүсэл эрмэлзэлые элирхэйлэн харуулна.

Коммунис байгуулалтада совет арадай туйлалтануудтай Монголой ажалшадые үргэнөөр танилсуулха, эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхын аша туһада КПСС-эй ба Совет гүрэнэй айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолгонуудые эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхын, манай орон дотор социализм байгуулгада Советскэ Союзай үзүүлһэн үнэн зүрхэнэй туһаламжын үүргэ болон удха шанарые тодорхой жэшээнүүд дээрэ харуулхын тула Монгол-совет хани барисаанай бүлгэм ехэ ажал ябуулна.

Иимэ зорилготойгоор монгол болон совет арадуудай ленинскэ хани барисаанай ёһо заншалнуудта үнэн сэхэ байһанаа харуулжа, совет арадай ажабайдалда, монгол-совет хани барисаанай түүхэдэ болоһон гайхамшагта һайндэрнүүдтэ зорюулжа, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэм манай орон дотор декадануудые, неделинүүдые үнгэргэнэ, коммунис байгуулалтада совет арадай туйлаһан амжалтанууд тухай лекцинүүдые уншана, выставкэнүүдые, кинофестивальнуудые, уулзалгануудые, үдэшэнүүдые, конкурснуудые, мүн бусад олон хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэнэ. Союзна болон автономито совет республикануудай туйлалтануудай жэшээ дээрэ СССР-эй үдэрнүүд, СССР-эй арадай ажахын ба соёлой һалбаринуудай үдэрнүүдые манай орон дотор үнгэргэлгэ заншалта болонхой. Гадаадын оронуудтай хани барисаа, соёлой харилсаа холбоо тогтоодог совет бүлгэмүүдэй союз, Совет-монгол хани барисаанай бүлгэм, тэдэнэй республиканска ба нютагай отделенинүүд, совет ниитын эмхинүүд эдэ хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэлгэдэ ехэ туһа хүргэдэг байна.

Коммунис байгуулалтада Буряадай АССР-эй туйлаһан амжалтануудай жэшээ дээрэ СССР-эй үдэрнүүд нёдондо жэл амжалтатайгаар үнгэрэгдөө һэн. Элдэб выставкэнүүдтэ, кинотеатрнуудай залнуудта орожо харахадаа, зохёохы хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзахадаа, Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрай, суута гараһан «Байгал» ансамблиин дуушадай, хатаршадай концертнүүдые харахадаа, Монголой ажалшад Совет Буряадай ажалшадай ямар ехэ амжалтануудые туйлаһантайнь танилсаха аргатай болоо бэлэй.

Агуухэ Октябриин социалис революциин илаһанай, зохёон байгуулхы ажалай ашаар хаанта Россин эгээл гээгдэнги заха хизаарые мүнөөнэй промышленностьтай, томо ехэ социалис хүдөө ажахытай, түгэс хүгжэһэн эрдэм гэгээрэлтэй, арадай элүүрые хамгаалгатай, соёл болон искусстватай һалбаран бадарһан социалис республика болгоһон Совет Буряадай ажалшадай туйлаһан гайхамшагта амжалтануудаар монгол арад омогорхохо ёһоорол омогорхоно. Эдэ бүгэдэ агуухэ ород арадай, олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг Совет ороной бүхы арадуудай саг үргэлжын туһаламжа, дэмжэлгэтэй таһаршагүй холбоотой байна. КПСС-эй ленинскэ национальна политикын-арадуудай адли тэгшэ байдалай, хани барисаанай ба аха нүхэсэлэй политикын илан мандалгын тодорхой үрэ дүн болоно.

Большевигүүдэй партитай, Коминтернтэй холбоо барисаа тогтооходонь, бусад революционернүүдтэй, Совет России революционно элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшадтай хамта Буряад арадай олохон түлөөлэгшэдэй Монголой револю-

ХЭБЛЭЛЭЙ БАЙШАН СОО БОЛОҺОН ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

Республикын хэблэлэй байшангай актова зал соо Монгол оронһоо ерэһэн түлөөлэгшэдтэй пресс-конференци үнгэргэгдэбэ. Тус пресс-конференцидэ МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, МНР-эй соёлой министр, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшын орлогшо **Д. Цэвэгмид**, МНРП-гэй ЦК-гай Үзэл сурталай таһагые даагшын орлогшо **Д. Цахилгаан**, Эрдэм дэлгэрүүлгын бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшын орлогшо **Л. Жамбалдорж**, МНР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ **Д. Цэдэв**, Гүрэнэй шангай лауреат, Уран зохёолшодой холбооной секретарь, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй президиумэй гэшүүн, мэдээжэ уран зохёолшо **С. Удаал**, МНР-эй Уран зураашадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ, МНР-эй арадай уран зураашa, Гүрэнэй шангай лауреат **Н. Цултэм**, МНР-эй Композиторнуудай холбооной правлениин түрүүлэгшын орлогшо **Д. Оюунцэцэг**, оршуулагша **Х. Цэвээн**, МНР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, композитор **Д. Лувсаншарав**, «Монголкино» гэжэ баримтата фильмүүдэй нэгэдэлэй оператор **Ц. Батсурэн**, фото-корреспондент **Батсух**, МОНЦАМЭ-гэй корреспондент **Чойжолсурэн** гэгшэд Буряадай журналистнуудтай уулзахаяа ерээ.

КПСС-эй обкомой таһагые даагша нүхэр Н. И. Крючков оролто үгэ хэлэжэ, тус уулзалгые нээһэн байна. Нүхэр Д. Цэвэгмидтэ үгэ үгтэбэ.

— Хүндэтэ хани нүхэд! Совет хэблэлэй хүндэтэ түлөөлэгшэд! Буряадай АССР-эй ниислэл хотодо үглөөдэр нээгдэхээ байгаа МНР-эй Үдэрнүүдэй хэмжээ ябуулгануудта хабаадахаяа манай делегаци хүрэжэ ерээ юм,— гэжэ нүхэр Цэвэгмид үгэеэ эхилбэ.— Советскэ Союзда МНР-эй Үдэрнүүдые ба МНР-тэ СССР-эй Үдэрнүүдые үнгэргэлгэ хадаа монгол-совет харилсаанай һайхан ёһо заншалнуудай нэгэн болонхой. Эдэ үдэрнүүд хадаа манай арадуудай хани барисаае, аха дүүгэй ёһо гуримые саашадань бэхижүүлхэ, гүнзэгырүүлхэ һайн һайхан зорилгодо ехэ туһатай байна, мүн ажалшадаймнай туйлаһан амжалта туйлалтануудтай бэе бэеэ танилсуулха хэрэгтэ нүлөөлнэ.

Социалис байгуулалтада манай арадай туйлаһан туйлалтанууд тухай хөөрэхэ арга боломжын олгогдоһондо бидэ үнэн зүрхэнһөө баяртай байнабди.

МНРП-гэй XVIII съездын ба партиин ЦК-гай һүүлэй Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар монгол арадай оролдосотой һайнаар ажаллажа байһан тухай үгэ хэлэгшэ саашань хөөрэбэ.

1984 он хадаа монгол арадай ажабайдалда ойн баяраар элбэг жэл байба. Гээгдэнги оронуудай капитализмые аладлан, илалта туйлаһан пролетариадтай ороной ашаар социализм тээшэ хүгжэн һалбарха арга боломжотой байһан тухай В. И. Ленинэй һургаалые хүтэлбэри болгон, 1924 ондо МНРП-гэй III съезд хүгжэлтын гол замые тодорхойлһон юм. Тэрэл оной намар Арадай Агуухэ Түрүүшын Хурал оронойнгоо ёһотой демократическа Конституциие баталжа, Монголой Арадай Республикын байгуулагдаһан тухай дэлхэйдэ соносхоо бэлэй.

МНР-эй социалис байгуулалтада туйлаһан агуухэ туйлалтанууд тухай тоо баримтануудые харуулжа байгаад, үгэ хэлэгшэ ойлгосотой тодоор хөөрэжэ үгэбэ. Жэшээнь, МНР-эй промышленностиин валовой продукци 1940 онһоо хойшо 39 дахин ехэ болоо. Мүнөө үедэ Монголой промышленность валовой ниитын продуктын 45 процентые үйлэдлэдбэрилнэ. Ябажа байгаа табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй туршада промышленна жэл бүриин дунда зэргын ургалта 10,4 процентдэ хүргэгдэжэ, түсэбтэ даабари үлүүлэгдээ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ промышленностиин һалбариин байгуулалта нилээдгүйгөөр хубилаа. Промышленностиин үйлэдбэрилгын ба олзоборилгын һалбаринууд үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байна. Дархан, Эрдэнэт, Чойбалсан, Бага-Нуур, Хүтэл, Бор-Үндэр гэхэ зэргын промышленна түбүүд бии болгогдожо, хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байнхай. Һмагтал Дархан Эрдэнэт хоёр ороной промышленна продукциин дүрбэнэй нэгэ хубиие үйлэдбэрилнэ. Харин Эрдэнэт МНР-эй харин оронуудта эльгээгдэдэг продукциин гурбанай нэгэ хубиие үйлэдбэрилдэг юм.

МНР-эй арадай ажахын шухала һалбаринуудай нэгэн хүдөө ажахы болоно. Социалис ажахын гуримаар хүгжэжэ байдаг госхозууд, хүдөө ажахын нэгэдэлнүүд, тэжээл бэлдэлгын ажахынууд тухай һонирхолтой мэдээсэл пресс-конференциин хүдэлмэридэ хабаадагшадай һонорто хэлэгдэһэн байна.

МНР-эй экономикын таһалгаряагүйгөөр хүгжэжэ байһан ушар хадаа ажалшадай материальна байдалые, соёл болбосоролойнь ургалтые һайжаруулха хэрэгтэ, хүниие дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ зорилгодо нүлөөлнэ. Һүүлэй хорин жэлэй туршада хүн зоной тоо хоёр дахин ургаа, харин ниитын хэрэглэлэй жасануудай хэмжээн 6.4 дахин ехэ болоһон байна. Гэр байрын барилгада, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын албанда ехэ мүнгэн үгтэдэг.

Соёлой байгуулалтада аргагүй ехэ амжалтанууд туйлагданхай. Мүнөө үедэ орон дотор гурбан хүн бүхэнэй нэгэниинь һуража байдаг. Дээдэ арбан һургуули, 70 шахуу техникум ба ППУ, юрэнхы эрдэмэй 600-гаад дунда һургуули тоологдоно. Эдэ һургуулинуудта хахад миллион шахуу студентнэр ба һурагшад эрдэмэй үндэһэ шудалжа байдаг. 20 мянга шахуу хүбүүд басагад аха дүү социалис оронуудта һурадаг, хахадынь СССР-тэ эрдэм шудалдаг. Мүнөө үедэ арбан мянган хүн зондо 108 орон, 20 врач хүртэнэ. Ороной бүхы нютаг, булан тохой бүри элүүрые хамгаалгын албан хүдэлжэ байдаг.

Монголой эрдэм нилээдгүй хүгжөө. Материальна үндэһэниинь һайжаруулагдана, кадрнууд олоор бэлдэгдэнэ. Арадай ажахын һалбари бүхэн эрдэм шэнжэлгын нэгэ гү, али хэдэн институттай, проектнэ болон конструкторска бюротой.

МНР-эй Наукануудай академиин бүридэлдэ эрдэм шэнжэлгын арба гаран институт хүдэлжэ байдаг юм. Тиихэдэ эрдэм шэнжэлгын ба ухаалан зохёолгын хүдэлмэринүүд дээдэ бүхы һургуулинуудта хэгдэдэг.

МНР хадаа экономическа болон соёл болбосоролойнгоо хүгжэлтөөр Азиин (гансашье Азиин бэшэ ааб даа) олон оронуудые уридлан гаранхай.

— Социалис байгуулалтын эдэ бүхы туйлалтанууд хадаа МНРП-гэй сэсэн мэргэн политикын, манай арадай баатарлиг ажалай, монгол-совет аха дүү хани харилсаанай мандалгын, олон үндэһэтэ совет арадай аха дүү ёһоной туһаламжын аша үрэ мүн, — гэжэ нүхэр Цэвэгмид онсолон тэмдэглэбэ. Советскэ Союзай Монгол орондо үзүүлжэ байдаг агуухэ туһаламжын аша үрэ тухай тэрэ сэдьхэлээ хүдэлгэн хөөрэбэ.

Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй ажал ябуулга тухай нүхэр Цэвэгмид һонирхолтойгоор хөөрэбэ. Манай арадуудай хоорондохи харилсаа холбооe бэхижүүлхэ хэрэгтэ тус бүлгэм ехэ үүргэ дүүргэжэ байдаг. Монгол-совет хани барисаанай бүлгэм хадаа 580 мянган гэшүүдые нэгэдүүлнэ. Энэнь ороной хүн зоной гурбанай нэгэ хуби болоно.

Буряадай АССР-эй хүгжэлтын жэшээ дээрэ СССР-эй Үдэрнүүдэй МНР-тэ үнгэргэгдэһэн тухай, мүн Буряадай АССР-тэ үнгэргэгдэхээ байһан МНР-эй Үдэрнүүдэй зорилгонууд тушаа үгэ хэлэгшэ халта тоггоо.

— Бидэ — МНР-эй ниитын түлөөлэгшэд совет Буряадай ажалшадта, бүхы совет хүнүүдтэ монгол арадай зүрһөө хүндын тэмдэгэй, аха дүүгэй һайн һайхан мэдэрэл асаржа ерээбди, — гэжэ мэдүүлээд, КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй засаг түрэдэ, Совет-монгол хани барисаанай бүлгэмэй Буряадай таһагта баяр хүргэжэ байһан тухайгаа элирхэйлбэ.

Удаань журналистнууд асуудалнуудые табяа. Асуудалнуудтань нүхэр Д. Цахилгаан харюусаба.

Асуудал: Аха дүү монгол орон өөрынгөө ехэ һайндэрые—Монголой Арадай Республикын 60 жэлые баяр баясхалантайгаар тэмдэглэхээ байна гэжэ мэдэнэбди. Энэ ушараар социалис мүрысөөн дэлгэрээ ааб даа. Һайндэртэ зорюулагдан дэлгэрһэн мүрысөөнүүд экономикын хүгжэлтэдэ ямар зорилготой байна гээшэб?

Харюу: — МНР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярта бэлдэлгэ түлэг дундаа ябажа байнхай. Энэ ехэ һайндэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөөн хаа хаанагүй дэлгэрэнхэй. Мүн баһа ойн баярые угтуулан элдэб янзын конкурснууд, харалганууд болоно. Һүүлэй үедэ социалис мүрысөөндэ шэнэ һонин зүйл мүндэлөө. Эрдэнэт хотодо хамтын экипажнууд, интернациональна бригаднууд байгуулагдаа юм. Энэ хадаа хамтын ажалай шэнэ түхэл болоно. Нэгэ экипажда совет, монгол нүхэд хамтаран ажаллана гээшэ. Иимэ бригаднууд хоорондоо мүрысэжэ байдаг.

Асуудал: Аха дүү монгол журналистнуудай хүдэлмэри тухай дуулаха дуратай байнабди.

Харюу: — Журналистнуудай ажал тухай хэлэбэл, иимэ байна. Бидэ республиканска хэблэлэйнгээ шанарые һайжаруулха тушаа ехэ оролдолго гарганабди. Энэ талаар бидэ үшөө ехэ хүдэлмэри ябуулха байнабди. Зарим захиргаан, нэгэдэлнүүдтэ гаргагдажа байдаг олон хэһэгтэй газетэнүүдые болюулаабди. Юундэб гэхэдэ, бэшэлгын ба хэблэлэй шанар муу байгаа. Энэ талаар Монголой журналистнуудай хэхэ юумэн ехэ.

Асуудал: Монгол орон хадаа залуушуулай орон гэжэ тоологдодог, Монголой Арадай Республикын залуушуулай ажабайдал тухай хөөрэжэ үгыт.

Харюу: — Үнэхөөрөөшье, МНР залуушуулай орон гэжэ зүб. Бүхы хүн зоноймнай 70 процентнь залуушуул болоно. Хүн зоноймнай хахадынь шахуу 16 хүрэтэр наһанай үхибүүд. Үхибүүдые, эдиршүүлые бүхы юумээр хангаха, тэдэниие һургаха гэһэн һайн һайхан зорилго мүнөө үедэ бэелүүлэгдэжэ байдаг. Юуб гэхэдэ, үхибүүд, эдиршүүл манай ороной ерээдүйн хуби заяан ха юм. Тэдэнэй ажалша бэрхэ, эрдэм мэдэсэтэйгээр ургахын түлөө тэмсэнэбди.

Асуудал: Арадай Монголой соёл болбосорол, литература, искусство үнгэрһэн 60 жэл соо баянаар һалбараа гэжэ республикымнай хүн зон һайн мэдэнэ. Буряадай ажалша түмэн эдэ үдэрнүүдтэ соёл болбосоролой ямар туйлалтануудтай танилсаха гээшэб?

Харюу: Соёлой туйлалтанууд тухай эндэ хэлэгдээ һэн. Манай зохёохы ажалтан өөһэдынгөө туйлалтануудые эдэ үдэрнүүдтэ өөһэдөө харуулха юм ааб даа.

Асуудал: — Халхын гол дээрэ япон булимтарагшадые илаһаар 45 жэлэй ойе совет, монгол арадууд һаяхан тэмдэглээ. Аха дүү хоёр арадай дайшалхы хани харилсаанай ёһо заншалай үргэлжэлэл тухай дуулаха дуран хүрэнэ.

Харюу: — Зүб, Халхын гол дээрэ туйлагдаһан илалтын 45 жэлэй ойе совет, монгол арадууд хамтаараа баяр баясхалангай оршон байдалда тэмдэглэһэн байна. Дайшалхы хани харилсаанай ёһо заншал тухай хэлэхэ болоо һаа, мүнөө үедэ иимэ хүдэлмэри хэгдэнэ: Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда совет арадай туйлаһан Илалтын удха шанарые олоной дунда ойлгуулан нэбтэрүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана.

Асуудал: — Монгол, буряад композиторнуудай хоорондохи хани барисаан, харилсаан тухай хэлэжэ үгэхэгүй гүт?

Харюу: Манай оронуудай композиторнууд харилсаа холбоогоо байгуулһаар үнинэй юм. Буряад композиторнуудтай бидэ һайн харилсаатайбди. СССР-эй арадай артист Бау Ямпиловай «Шэдитэ нюуса» гэжэ оперые манайхин табяа. Энэ оперо манай үхибүүдтэ угаа ехээр һайшаагдаа. Хүгжэмынь орёо бэшэшье һаа, гүнзэгы удхатай. Мүн бидэ манай композиторнуудай зохёоһон дуунуудые танай дуушадта асарһан байнабди. Буряад, монгол дуунай аялга нэгэл үндэһэтэй бшуу. Тиимэһээ тэрэнээ хүгжөөхын тула арадай искусствын ёһо заншалые хамтаараа шэнжэлхэ ёһотойбди.

Энээгээр пресс-конференци түгэсэһэн байна.

Журналистнууд монгол нүхэдтэ баяр хүргэбэ.

БҮГЭДЭНДЭ АША ТУҺАТАЙ БАЙХА

Гүрэнүүдэй хоорондоо хэдэг худалдаа наймаанай хэмжээгээр тэдэнэй экономикын хүгжэлтын дүнгүүд тухай шүүбэрилдэг гээшэ. СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай ажахын талаар харилсаа холбооной өөрсэ янзын толи болоһон гадаадын худалдаа наймаан эршэмтэйгээр хүгжөөгдэнэ. 70-аад онуудай эхинһээ хойшо эдэ гүрэнүүдэй хоорондохи эд бараанай эрьесэ 5 дахин шахуу дээшэлээ юм.

Энэ зундаа Москвада болоһон СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай дээдэ тушаалтадай Экономическа зүблөөнэй шиидхэбэринүүд эд товар андалдалгые саашадань хүгжөөлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй. Тиихэдээ харилсаа холбоо ба экономическа нэгэдэлые үргэдхэһэнэй ашаар энэ ургалта хангагдаха гээшэ.

Нёдондо жэлдэ хани харилсаата гүрэнүүдэй гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэ 283,4 миллиард түхэриг болоһон байна. Эдэ тоонуудые тайлбарилжа үзэе. Аха дүү оронуудай экономическа хүгжэлтын ябасада хандаябди. Жэлэй туршада тэдэнэй национальна олзо доход 3,2 процент, харин промышленна үйлэдбэри 4,2 процент дээшэлһэн байна. Энэнь хараа байса туйлалтанууд болоно. Харин гадаадын худалдаа наймаанай эрьесын аяар 8 процент дээшэлһэниинь һайшаалтай. Тэрэнэй эршэ дэлисэ национальна олзо доходой болон промышленна үйлэдбэриин ургалтые нилээд ехээр булиһан болоно бшуу. Харин энэнь гүрэнүүдэй хоорондохи ажалай социалис хубаарилгын, СЭВ-эй оронуудай үрэ түгэс харилсаа холбооной гүнзэгырэлгын бата гэршэ болоно бшуу.

Худалдаа наймаанай харилсаануудта хоёр талын эд бараанай эрьесэ болбол ажал хэрэгэй талаар харилсаанай онсо өөрсэ баримтаниинь болодог гээшэ. Эд бараанай эрьесэ, урдынхидал мэтэ, экономическа хүгжэлтын түсэбүүдые бэелүүлгэдэ эдэбхитэйгээр туһална гэжэ гадаадын худалдаа наймаанай талаар СЭВ-эй саг үргэлжын комиссиин һая болоһон заседани дээрэ тэмдэглэгдээ һэн. Хоёр талын худалдаа наймаан хадаа үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала түлхисэ болодог. Соведэй гүрэнүүдэй арадай ажахын бүхы һалбаринуудай хурдан түргэн хүгжэлтэдэ тэрэ туһа нэмэри хэдэг байна. Гадаадын худалдаа наймаанай ниитэ эрьесэдэ хоёр талын худалдаа наймаанай хэмжээн хахадһаа һураггүй ехэ хубинь болодог. Нёдондо жэлдэ хоёр талын худалдаа наймаан 166 миллиард түхэригтэ хүрэһэн байгаа. Тиихэдээ урдахи жэлэйнь хэмжээнэй 11,3 процент дээшэлүүлэгдэһэниинь бүришье һайшаалтай.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, хоёр талын эд бараанай эрьесын тоогой талаар ургалта нюур дээрэ. Харин гансал энэнь СЭВ-эй оронуудай экспортнэ болон импортнэ харилсаануудые тодорхойлно бэшэ. Үйлэдбэриие томодхожо, тусхай шэглэлтэй болгоһоной эсэстэ харилсаа холбоондо ехэ хубилалтанууд болоно. Гансал үнгэрһэн табан жэлдэ машина бүтээлгын продукци худалдалга 2,8 дахин дээшэлээ һэн. Экспортын бүридэлдэ машинанууд болон хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдые худалдалга булюу түргэнөөр дээшэлүүлэгдэнэ. Түлишэ, минеральна түүхэй эд, металл худалдалга тогтууритай хэмжээндэ хүргэгдэнхэй.

Эрхим шанартай эд товар ехээр худалдахада экспортын ашаг үрын ургалтада туһа нэмэри болоно. СЭВ-эй олонхи оронуудай индустриализациин хэмжээнэй дээшэлһэниинь, тэдэнэй экономическа хүгжэлтын хэмжээнэй байн байн тэгшэржэ байһаниинь эндэ харагдана.

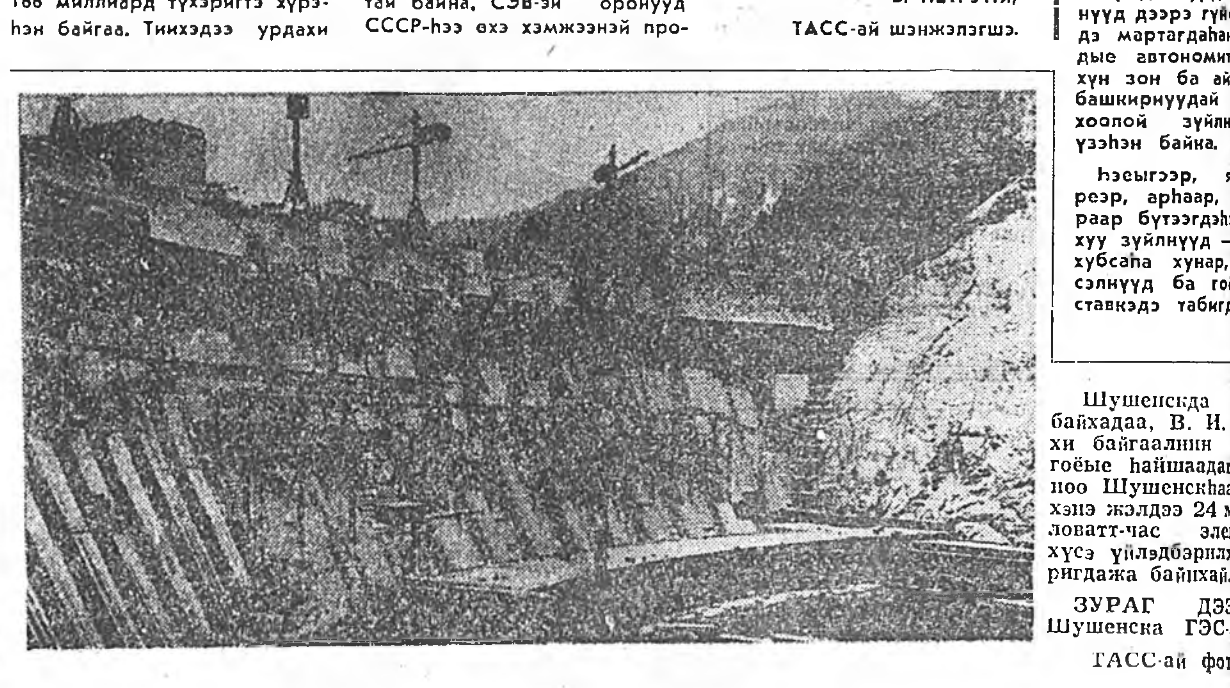
Хани харилсаата оронуудай туд бүхэндэнь СЭВ-эй хэмжээн соо худалдаа наймаае хүгжөөлгэ хэды ашатай туһатайб гэжэ Советскэ Союзай жэшээгээр шүүбэрилжэ болохо байна. Һүүлэйн жэлдэ СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэ 65 миллиардһаа дээшэ түхэриг болоо. Олон тоото машина болон түхеэрэлгэнүүдые, арадай хэрэглэмжын эд хэрэгсэлнүүдые абадаг гээшэбди. Химигүүд, бүд нэхэгшэд, транспортын хүдэлмэрилэгшэд, полиграфистнууд, Советскэ Союзай арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд СЭВ-эй талаар манай партнернуудай эльгээһэн техникэ үргэнөөр хэрэглэдэг. Аха дүү оронуудһаа гутал, мебель, оёмол зүйлнүүд, медикаментнүүд, овощ ба үрэ жэмэс эльгээгдэжэ, манай хэрэглэмжын горитойхон хубинь хангагдадаг юм.

Гадаадын экономическа харилсаа холбооной ашаг үрэнь али али талада ашатай туһатай байна. СЭВ-эй оронууд СССР-һээ ехэ хэмжээнэй продукци абаха хүсэлтэй ааб даа. Мүнөөнэй техникэ, хүнгэн автомобильнууд, радиоэлектроникын продукци, СССР-һээ эльгээгдэдэг түлишэ ба түүхэй эдүүд аха дүү гүрэнүүдэй үрэ түгэс хүгжэлтэдэ туһа нэмэри болодог юм.

Харилсаа холбоотой оронуудай туд бүхэнэйнь хүгжэлтын экономическа эрхэ байдал, тэдэнэй үйлэдбэриин ба хоёр талын эд бараанай эрьесын байгууламжа хараада абтадаг ааб даа. Ажахы эрхилэлгын улам орёо боложо байгаа эрхэ нүхэсэлнүүд эндэ анхаралда абтаха ёһотой. Жэшээнь, һүүлэй 15 жэлдэ түмэрэй руда олзоборилгодо зорюулагдадаг капитальна һомололго гурба дахин дээшэлһэн байна. СССР-тэ түлишэ хэрэглэдэг районуудһаа тэрэнэй уурхайнуудай улам холо боложо байһан дээрэһээ түлишэ олзоборилгодо ба зөөлгэдэ хэгдэдэг капитальна гаргаша ехэ болоно. Жэшээнь, манай орон дотор урдахи табан жэлтэй сасуулхада, үнгэрһэн табан жэлдэ нэгэ тонно нефть олзоборилгодо хэгдэдэг гаргаша 2-һоо үлүүгээр дээшэлһэн байна. Мүнөөшье дээшэлһэн зандаа. Тиимэһээ гаргашануудые али али талададань ашатай туһатайгаар хангааха, тусхай шэглэлээр хүгжөөхэ удаан болзорой программые саашадань гүнзэгырүүлхэ арга боломжонуудые нээхэ хараатайгаар орон бүхэндэ үйлэдбэриин ба экспортын байгууламжые хүгжөөхэ хэрэгтэй гээд Экономическа зүблөөн дээрэ мэдэрэгдэһэн байгаа.

Империализмын хүсэнүүдэй уласхоорондын байдалые улам түгшүүрилтэй болгожо, элдэб янзын «хорилтонуудые» хэжэ, бараг һайн харилсаа холбоонуудые таһалдуулжа байхадань, СЭВ-эй гүрэнүүд бүхы оронуудтай худалдаа наймаанай-экономическа ба научно-техническэ үрэ түгэс харилсаа холбоо хүгжөөхын түлөө тэмсэл ябуулна. Совет ниислэлдэ болоһон Экономическа зүблөөндэ хабаадагшадай баталан абаһан деклараци дотор энэ хараа шугамынь батадхагдаһан байна.

В. ПЕТРУНЯ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

...ИН ЭДИР ХАРАГШАДАЙ
...АТРАИ ГАСТРОЛЬ

НЭГЭ ЗУЖЭГ ТУХАЙ

...ИН уран зо- ...Клара Маша- ...уфт гү, али ...нин нюуса ...лагша Алек- ... гэһэн хоёр ...е айлшаднай ...а наһатанда ...лна. Энэ зү- ...р Олег Хей- ...аа зурааша ... зохёолой ...ан, зохидоор ...на. Дуунайнь ...ександр Ка- ..., хүгжэмы- ...Родюков, Вла- ... гэгшэд най- ...трай коллек- ...ска удхатай ...айруулан та- ... ямар зорил- ...б? Һүүдэр- ...али шудхэр- ...нүүдтэй ну- ...гү?.. ...хибүүд һүү- ...ды хүнүүд

мэтээр һанажа, Марибель хүүхэндэ туһалхадань, үнэн зүрхэнһөө баясана. Юундэб гэхэдэ, дэлхэй дээрэхи тэмсэлэй — сагаан хара хоёрой хоорондо саг үргэлжэ болоно байдаг тэмсэлэй сагаанайнь талые һүүдэрнүүд баримтална бшуу.

Зүжэгэй удхые хуряангыгаар хэлэбэл, нимэ байна: анхандаа далай дээрэ эрэлхэг капитан ябаһан хүн үнэтэ баялигаа ногоон далайн эрьедэ нюуһан байгаа. Капитан Штильдэ алба хэһэн аад, тэрэнэйнгээ дурасхаалда урбаһан Модон Хүлтэ матрос капитанай аша басагые хулуугаад, ногоон далайн эрьедэ асаржа, үбгэн абынгаа нюуса баялигые ололсожо үгэхыень баалана. Теэд Марибель хүүхэн Модон Хүлтые үзэн ядажа, гол таһа арсана.

Капитан Штильдэ үнэн сэхэ матросууд: Себастьян, Жулиан, Жуан гэгшэд ондоо харгыгаар ногоон далайн эрье тээшэ зорихой. Эдэнэр лэ Марибелиие абарха ёһотой байгаа юм.

Зүгөөр капитан Штилиин корабль-гэрхэн соо байрлаһан шудхэрнүүд Марибельдэ туһална. Шудхэр боложо «түрэһөөр» амиды хүниие хаража үзөөгүй хүбүүн шудхэр Плуфт өөрөөшье мэдэнгүй Марибелиие хараихалтар айлгажархина, өөрөөшье «үүрээгээ дэлбэртэрээ» айшаха юм. Гэбэ яабашье, һүүлдэнь Плуфт Марибель хоёр нүхэсэнэ. Хүбүүндээ һанаагаа зобоһон эхэ шудхэр баһал туһална.

Анхандаа капитан Штильтэй хамта ябаһан аад, нүгшэжэ, сүндүүг соо хэтэдээ нойрсоһон дядя Герундий Модон Хүлтын муухан ааша тухай мэдэн гэхэдээ, гэнтэ һэрижэ, уур сухалаар орьёлон, хобдог дохолониие хатуугаар хэһээбэ.

Харин капитан Штилиин нюуса баялиг хэндэ хүртэбэ гээшэб? Түмэр хайрсагханиие түлхюурээр нээн гэхэдэнь, альганай зэргэ саарһанһаа ондоо юуншье байхагүй. «Минии наһанай баялиг гэхэдэ, — хани нүхэсэл. Өөрынгөө аша басаган Марибельдэ, эрэлхэг матросууд Себастьянда, Жулианда, Жуанда энэ баялигаа үг дамжуулан найданаб», — гэһэн бэшэг уншагдаба.

Бэе бэедээ туһалжа, эбтэй, эетэй, хүндэ дурлажа, хүниие сэгнэжэ, һайн һайханаар нүхэсэжэ ябахаһаа ехэ баялиг дэлхэй дээрэ байхагүй гэжэ энэ зүжэгөөр театр эдир харагшадта ойлгуулха зорилго табиһан байна. Урдаа табиһан зорилгоёо театр яһала бэелүүлжэ шадаа гэжэ сэгнэлтэй.

Плуфтын рольдо наадаһан Светлана Малыгина фантастическа дүрэ зураг байгуулжа шадаа гэхээр. Хүн байха гээшэ сэхэ гоё, һайхан тушаал ха юм гэһэн ойлгосо, ямар бэ даа атаархал шудхэрхэнэй «ухаанда» мүндэлнэ. Тэрэнэй эхын рольдо Людмила Дайнека, Галина Кука гэгшэд мүн лэ бараг наадана.

Тинхэдэ артистнууд Владимир Фридман (Дядя Герундий), Ольга Рябова (Марибель), Сергей Хрупин (Модон Хүлтэ матрос), Владимир Тарасов (Себастьян), Александр Дмитренко (Жулиан), Вячеслав Оствальд (Жуан) гэгшэд бага наһатаниие баясуулха хэрэгтэ өөр өөрынгөө шадабариие оруулаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Үшөө юу нэмэлтэйб гэхэдэ, Томскын эдир харагшадай театр гастролингоо үедэ Улаан-Үдын эдиршүүлые нилээдгүй һайнаар хангажа байна. Зарим үдэрнүүдтэ үдэрэй хоёр-гурба дахин зүжэгүүдые харуулна. Үглөөнэй 10 саг 30 минутада түрүүшын зүжэг харуулагдана. Тиигээд 12 сагта, 17 сагта, 19 саг 30 минутада зүжэгүүдээ харуулжа байхаар репертуарна түсэбөө зохёоһониинь хүүгэдэй саадуудта, һургуулинуудта ехэ таарамжатай байна.

«Ягаахан сэсэг» гэһэн зүжэгтөө 5 наһатайһаа эхилжэ, үхибүүдые урина бшуу. 10 саг 30 минута хүүгэдэй саадай үхибүүд сентябрийн 19-дэ, 22-то олоороо үшөө ерэхэ аргатай байха.

Литературна талаар ахамад режиссерой туһалагша Ирина Травина зүжэг бүхэнэй эхилхэдэ, үхибүүдэй урда гаража, театрай түүхэ, зүжэг тухай хуряангыгаар хөөрэжэ үгэнэ. Ингэжэ театр харагшад хоёрой хоорондо холбоо байгуулагдахадаа, зүжэгэй амжалтада нүлөөлнэ гэжэ һанахаар.

Юрэдөө, үглөөнэйшье, үдэрэйшье, үдэшыншье зүжэгүүдтэ театрай харалгын зал соо сулоо һуурихууд үлэнэшьегүй даа, үхибүүд яһала олоороо сугларна. Олон һургуули, классууд бүхэли коллективээрээ ерэнэ.

Ц. ДОНДОГОЙ.

Москва-Улаан-Баатар

Үгэнь Г. Чимитовэй. Хүгжэмынь Ю. Ирдынеевэй

Сүлөөрүүлхэм зоноо — гээд,
Сүхэ Баатар бодолой.
Багша манай Ленинтэй
Бараалхажа мордолой.

Москва — Улаан-Баатар,
Монгол — совет арад!
Магтаал, юрөөлнай тандаал,
Манай дуун — тандаал!

Анха мүнхэ эхитэй
Аха дүүнэр дабшанад.
Найрамдалай эмхитэй
Нангин замаар дабхинад.

Москва — Улаан-Баатар,
Монгол — совет арад!
Магтаал юрөөлнай тандаал,
Манай дуун — тандаал!

Хонгор сагаан сэдьхэлһээ
Холбон золоо шармайгаал.
Эбэй нүлөө эршэһээ
Ерээдүй руу шуумайгаал.

Москва — Улаан-Баатар,
Монгол — совет арад!
Магтаал юрөөлнай тандаал,
Манай дуун — тандаал!

Манай ном

ЗАЯА БА ЖЭЛЭЛ

«БИШЫХАН ШЭГШҮҮДЭЙ»

...номой хэблэл ...аровай «Хүү- ...даа» гэжэ нэ- ... шэнээн хэм- ... хуудаһатай ...эблээ.

...танилсаад бай- ...ар хадаа саар- ...азаахи хэмжүү- ...ройнгоо удхын ... болодог гэ- ... дахин хэлэг- ... һанаанда оро- ... дээрэһээнь ... багахан хэм- ...удаһыень зо- ...бди. Юундэб ...аан ном хэб- ... уран зохёолшо ... харин багахан- ...алдэ тэжээл ...үгэжэ, мэргэн ... гэжэ алдаршаа- ... эли.

... зохёолшын энэ ...ндэ тусхай хөө- ...һанаабши гэхэ- ...үүдтэ зорюул- ... үсөөн гарана. ...даа, һүүлэй до- ... буряад хэлэн ...дүрбэн (шүлэ- ...) ном үхибүү- ... зорюулагдан ...эблүүлээ. Тэдэ- ...дүрбэниинь ба- ...шаха гэгдэнхэй. ... Ц-Б. Бадмае- ...нэй, Ч-Р. Нам- ... Нимбуевай шү- ... бии. Энэ мэтэ ...дай тоодо нү- ... ном нэмэри ...эшэ.

...ншаха шүлэгүү- ...эшэ бэлэн бэ- ...ааг ха юм даа. ...эр бэшэгдэхэ ...дэшье зорюу- ...бии юм аал?! ...ха юумэ бэшэ- ...эн бэшэ гэхэдээ, ...һотой, өөһэдын ... гэһэн лэ уд- ... гэжэ һанахаар. ..., алин бэ?

...ааан бодолдо, ..., абари занда ...эхэ ёһотой гэ- ...дые бүдүүн зон- ...той, ябадалтай ...ихомни, түр- ...үүлжэрхихэмни ... эрдэм ухаанай ... гансата тол- ...руулжархихамни ... табижа бэшэхэ ...жагүй байһа- ...гүй. Нүгөө та- ... дээрэлхэжэ ...һаниинь ойлго- ... хадаа юумэн- ...оор хандаха үды ...эһээ наада зу- ..., ажаггүй сэнгүү ... гансал бэшэхэ ... бодомжолхо мүн ... хадаа үхибүү- ... урда эрхэ- ... халтад гэхэдээ, ...бойлгодог, нялха ... ябадал боло- ... хоёр эрьеын хоо- ...жатай харгы ...үүдтэ ном бэшэ- ...зохёолшын алдуу- ...раха арга алин ... ушартай.

... зохёол бэшэдэг ... нэн түрүүн ... хадаа хэды ... бодолойнгоо ...һан үхибүүндэ ...бэшэхэмниб гэжэ ... өөрөө мэдэрхэ ...гүй, юрэнхы дээ- ..., дунда наһа- ...) үхибүүдэй ...ншагшаа олохогүй, ...шье өөрын ха- ... боложо, төөри- ... Тодорхой уншаг- ...урдаа хаража аба- ...зохёол соогоо тэ- ...аха бодол, үзэл, ... арга бэдэржэ .... Үхибүүдтэ зо- ...зохёолнуудые бэ- ... гол оньһониинь ...айгаа ёһотой.

...ров үхибүүдэй ун- ...олнуудые бэшэжэ ... тон тодоор ойлго- ... Тинхэдээ эхин ша- ... һая ном үзэ- ... багашуулда таа- ...эб гэжэ мүн лэ ... урдаа табижа

...багашуулда юун ту- ...б? Энэ бэлэхэнээр ... асуудал бэшэ. Һа- ... 1934 ондо «Детская литература» хэблэлэй байгуулагдахада, М. Горький манай ороной үхибүүдтэ бэшэгээр хандаһан байна. Ямар ном уншаха дуратайбта, ямар ном хэблэн гаргабал, һайн гэжэ һананабта гэһэн асуудалнууд тэрэнэй бэшэг соо табигдаһан байгаа. Агууехэ уран зохёолшын хандалгада хоёр мянга гаран харюунуудые үхибүүд эльгээһэн юм. Амитадай байдалһаа эхилээд, гүрэн түрын асуудалнууд хүрэтэр—дэлхэй дээрэхи хамаг юумэн тухай уншаха дуратайбди гэжэ үхибүүд харюусаа. Аяар табяад жэлэй саана «хамаг юумэ» һонирхонобди гэжэ харюусаһан байхадань, мүнөөнэй үхибүүдэй бүришье ехэ һонирхолтой, эрилтэтэй болоһониинь эли.

Эрдэни Дугаровай номтой танилсаад байхада, уран шүлэгшэ хадаа бага үхибүүдтэ юун тухай бэшэхэб, яажа һонирхолтой шэнэ уран арга хэрэглэжэ зохёохо гээшэб гэжэ яһала бодомжолһон ха гэжэ тобшолхоор.

«Табан хурган» гэжэ онтохон, саашань «Хүүгэд бидэ барандаа» гэжэ 29 шүлэгтэй, «Тоомгүйшүүл» гэжэ 17 шүлэгтэй хоёр бүлэг оршоно, номой түгэсхэлдэ «Үзэглэл» гэжэ буряад үзэгэй гушан зургаан үзэгтэ тааруулжа зохёоһон богонихон шүлэгүүд ба гушан зургаан таабари бии. Тиихэдээ поэт мүнөө үеын шүлэгэй байгуулга, арадай аман зохёолой түхэл маяг хэрэглэжэ байжа, уран аргаяа һонирхолтой болгохоёо оролдобо гэе.

Шүлэгүүдынь гол түлэб гурбан тон шухала удха шанартай темэнүүдтэ хабаатайгаар бэшэгдэнхэй: ажалай эхин дүршэл ололго, байгаалида һайнаар хандаха, һайн ябадалаар ябаха.

Анха түрүүн үхибүүдые ажалда дуратай болгохо гээшэ удха шанар ехэтэй, хүмүүжүүлгын холын харгы хараһан зорилго болоно. Долоон-найман наһанай үхибүүдэй хүсэндэнь, дүршэл шадабаридань тааруулжа, Э. Дугаров ажал тухай бэшэнэ. «Жаахан эрэгшэн» гэжэ шүлэг соо хэлэһые ажаглая: эрэгшэ үнеэн эрэен тугалтай боложо, үхибүүн баяртай байна. Харин эрэгшэн тугалаа харамнажа, сухалтай. Удангүй бага үхибүүд хүгшэн эжыдээ туһалха һанаатай хүнэг, амһартыень үргэлсэһөөр, үнеэнэй хажуугаар ябажа, эрэехэн тугалтаяа дадал болоно, тугалынь гансардахадаа мөөрэн дуудадаг зантай болоно: «эльбүүлэн таашаан намдаа эрхэлнэ жаахан эрэгшэн». Үхибүүнэй ажалай түрүүшын дүршэл хадаа малай абари тухайлжа, дадахын анхан алхам болоно. «Хурьгад» гэжэ шүлэг соо хабарайнгаа амаралтада Ханда басаганай хонишон абгайндаа айлшалан ерэжэ, хониной хорёо соо ороходо, нарай хурьгад «урдаһаань үрдилдэн аһалдажа, хойноһоонь мааран һүрэлдэжэ», сэдьхэлыень хүлгүүлнэ. Ханда тэдэ хурьгадые хөөрхэшөөн «эдеэлүүлнэ, уһална, хуурайлна».

Энэ мэтээр, өөрынгөө шадалай хүрэхэ, ухаан бодолойнгоо ойлгосын зэргээр багахан үхибүүдэй ажалай дадалтай эхин алхам хэжэ байһаниинь шүлэгүүд соо харуулагдана. Энэ ушарнууд үхибүүдтэ һайн жэшээ болохо. Ажал тухай шүлэг бэшэһэнэйнь нэгэ һайшаалтай шэнжэ хадаа аха, эгэшэ хүнэй дүрэ (үхибүүдэй дүрэнүүдэй хажуугаар) оруулалга болоно. Иимэ дүрэнүүд шүлэг соо шухала үүргэ дүүргэнэ. Уран зохёолшо бага үхибүүдтэ өөрынгөө зүгһөө сэхэ хандажа, һургаал табиха дурагүй. Энэ үүргэ аха хүнүүдэй дүрэдэ даалгагданхай. Үхибүүдэй хэжэ байһан ажалай ябадал, дадал —эдэ бүгэдэдэ авторай үгэхэ сэгнэлтэ шүлэг соохи аха, эгэшэ зоной дүрын хандасаһаа, сэгнэлтэһээ гансата эли болоно. Шүлэг соохи бүдүүн хүнэй хэлэһэн тобшолол, хараһан хараса, нюур шарайн байдалтай поэдэй өөрынь бодол нэгэн хамта байна. Ехэнхидээ ехэ хүнэй дүрэ тобшохоноор аад, тон тодо үгтэнхэй.

«Мартын найман» гэжэ шүлэг үзэе: «Сэсэгмаа шалаяа угаажархёо», Шагдар «шабар хүлөөрөө мүльхижэрхёо» гэжэ хэлэгдээд, эжымнай энэ һайндэртэ хүхюун байг гэжэ шиидээд, гэртээ туһатай ажал хэхэеэ үхибүүд бодомжолнод.

Ехэ хүнэй хойноһоо дагажа, ажалай дадаса олохо тухай бэшэхэ гээшэ багахан үхибүүдтэ тон таарамжатай бодол болоно.

Байгаали тухай шүлэгүүдэйнь онсо шэнжэ хадаа сагай хубилалтые мэдэржэ абаха тухай байна. Ном соохи шүлэгүүд зунай, намарай, үбэлэй, хабарай— дүрбэн сагай шэнжэнүүдые зураглаһан үсөө үсөөхэн шүлэгүүдтэй.

Шүлэгэй номой зохёолнуудай оройнь, шэмэг болоһон зохёолынь «Табан хурган» гэжэ онтохон гээшэ ха. Удха, уран найруулгын талаар уран зохёолшын мэргэжэл, шадабари энэ зохёол соо элик харагдаа.

Бага үхибүүдтэ бэшэхэдээ, арадай аман зохёол хэрэглэхэдэ, зохистой байһан тухай олон үгэ бараһанай үлүү.

Гэбэшье нэгэ зүйл тухай дурдая. Үхибүүдэй аман зохёол гэжэ тусхай һалаа арадай аман зохёолдо байдаг гэжэ мэдээжэ. Үхибүүдэй аман зохёол ба аман зугаа, тудалан харахада, мүн лэ үхибүүдэй наһанай хэмжүүртэ гэжэ гү, али оюун ухаанайнь ургалта, ажалай дадалтай болоһонойнь хэмээр хэлэхэ болоо һаа, хэлэндэ орохо үедэ, тооложо һураха үедэ тон тааранхай байдаг гэжэ ажаглагдана.

Эрдэни Дугаров энэ жама ёһын онһые ойлгожо абаа. Өөрынгөө номые эхин шатын һургуулиин һурагшад сооһоо багануудаа классуудай багашуулда зорюулһан хараагаа алдангүй, тэрэ үедэнь һонирхолтой, туһатай аман үгын жанрнуудые хэрэглээ.

Тоо тоолоходо ба тооложо һургалгада туһатай, үхибүүдтэ ехэ таарамжатай —хургаяа тоолодог заншал бии («Барбаадай, Батан туулай» гэхэ мэтэ). Мүн баһа эдэ табанай хөөрэлдөөнһөө бүридэһэн богонихон онтохон бии: Барбаадай хулууя гэжэ, Бишыхан шэгшүүдэй айнаб гэжэ болюулһан тухай.

Э. Дугаров арадай аман зохёолые байһан соонь буулгаха заншалые баримталнагүй. Хуушан эхэ зохёолой сюжедтэ, үгэ найруулгада шэнэ ябаса, шэнэ удха оруулна.

«Табан хурган» гэжэ поэдэй зохёоһон онтохон аман зохёолойнгоо эхэдэ орходоо тон өөрсэ зохёол болонхой. Бишыхан шэгшүүдэйн дүрэ, үүргэ айхабтар һонин, ехэ болгогдонхой. Тэрэмнай «айнаб» гээд, дүрбэн аханарайнгаа хулгай хэхые болюулна бэшэ. Бултанай аха Барбаадайн баяжахын тула хулгай хэе гэхэдэ, гурбаниинь тэрэниие зүбшөөбэшье, зүгөөр түрүүн хулууха нэгэнниинь олдоногүй. Һанамжаяа булаалдан, арбагашалдан арсалдажа, наншалдажа байхадань, Бишыхан шэгшүүдэй аханараа эшхээлэн, томоотойшуул гэжэ ябаһамни тоолхогүйнүүд байбалта» гэжэ зэмэлнэ, эблэрхые уряална.

Табан аха дүүнэр Бишыхан шэгшүүдэйн хэлэгшээр болонод.

Тус онтохон хадаа хулгай хэжэ, худал ябадалаар олзо олохые муушалжа, хоротойгоор энеэдэн болгоһон, ажал хэжэ, эбтэйгээр ажаһуухые һайхашааһан үг удхые хараа бодол болгоһон зохёол мүн.

Табан аха дүүнэрэй зан абариие хургануудай нэрэдэ тон тааруулаад, үсөөхэн үгэнүүдээр поэт тодолно: бултанай аха Барбаадай «бардаастай дуугарна», дүрбэн дүүнэрээ «дүрбөөдэй» гэнэ, тиигээд өөрөө юумэ бажууха аргагүй хадаа бэшэ дүрбэндөө «тинглэлсэгты», «мигэлсэгты», «энд э тэндэ табилсагты, абалсагты!» гэхэ байна. Батан туулай гэжэ нэрэтэй долёобор хурган тухай «долёохо доодоходоошье ядахагүй» гээд хэлэгдэнэ. Гоохон тобшо нэрэтэй хамагай ута дунда хургые «Тоолон хамагаа толгоилдог, Тоосоо боосоогоо тодоруулдаг» гэжэ харуулна. Толи-баатар нэрэтэй нэрэгүй хурган «залхуушье һаа, забаруухадаа ажалша» гэжэ тодоологдоно. Юуб гэхэдэ, табан хурган соогоо һабардаха, бажууха үедэ нэрэгүй хурган гурбан томо хургануудһаа багашаг үүргэтэй байбашье, юумэ хэхэ үедэ мүн лэ оролсодог байна ха юм. Харин тиихэдэ Бишыхан шэгшүүдэйнь «ухаатай һубэдгэн, ухамай бэрхэхэн» гэгдэнэ.

Арадай аман зохёолой онтохонуудта орходоо «Табан хурган» гэжэ онтохоной шүлэг ондоогоор зохёогдонхой. Э. Дугаров үльгэрэй тогтомол шүлэг бэшэ, харин яряанай хэлэнэй баялиг интонациие, миин толгой холбуулга бэшэ, харин мүрэй эхинэй, дундахи, һүүлдэхи рифмэ хэрэглээ. Юрэнхы дээрэнь хэлэхэдэ, шүлэгэйнь ритм, аялга гэхэ мэтын уран арганууд харуулагдажа байһан үйлэ байдалда тааруулагдажа зохёогдонхой.

Э. Дугаровай ном соо бүхы зохёолнууд тиимэл һаа хуу магтаалда хүртэхөөр гү, гэһэн асуудал гарана.

Номой түгэсхэлдэ оруулагдаһан «Үзэглэл», «Таабари хэлсээ» гэжэ гушан зургаан шүлэгтэй хоёр бүлэг һанаанда дүтүү, һарбайһандаа хүрөөгүй зохёолнууд болоо гү гэжэ һанахаар.

«Үзэглэл» соо бага үхибүүдтэ таарамжатайгаар зохёогдоһон шүлэгүүд бии, жэшээнь: «В» үзэгтэ тудалуулжа иимэ шүлэг зохёогоо:

Ванчик сабхияа сэбэрлээ,
Вакса түрхин оролдоо.

Ванчигай нюур хэрэжэрхёод,
Васька миисгэйнь зугадашоо.

Эндэ багахан Ванчик хүбүүнэй гуталаа арилгаһан оролдолгые магтаха байбашье, шадабари багатай, һалан дээрэһээ нюуртаа вакса түрхижэрхиһыень дүмүүхэнээр энеэдэтэй зугаа болгожо (миисгэй айжа тэрьелээ гэжэ) бэшэһэниинь зүйтэй.

Зүгөөр «Үзэглэлэй» олонхи шүлэгүүд али тухай бага наһанай үхибүүдтэ зорюулжа бэшэжэ байһанаа мартажа, урдаа хараһан уншагшаяа алдаһан байна. Энэ, нэгэдэхеэр. Хоёрдохёор, үхибүүдые хоротойгоор назда барижа, нэрэ гаргажа (зарим үедөө) бэшэһэн шүлэгүүд бии, тэдэнь миин лэ үхибүүдэй хоро малтаад орхиһон болоно. Манай һанахада, гушан зургаан үзэг үзэжэ байха үедэ уншагдаха, хэрэглэгдэхэ зохёол бэшэхэм гэжэ һайшаалтай зорилго табигдаа. Зүгөөр үзэгэй үзэглэлэй хажуугаар ухаан бодолой дэлхэйн ба хүн зоной ажабайдалай зүйлнүүдые нээжэ үгэһэн үзэглэл болохо байжа магадгүй байгаа. Тиихэдээ бүхы шүлэгүүд нэгэн бодолоор хамтадхагдаһан байха зүйтэй.

«Таабари хэлсээ» гэжэ зүб, таарамжатай формо олоһон байна. Гэбэшье таабаринуудынь мүн лэ гушан зургаалуулаа хам оролсожо, бодолоо нэгэдээгүй зохёол байна. Үшөө саашань хэлэхэдэ, таабаринууд соонь яб байса мулигдөөгүй зохёолнууд, хужүүн шүлэгтэй, адар мэдүүлэлтэй таабаринууд олон. Теэд автор хурса үгүүлэлтэй таабаринуудые зохёохо аргатай. Жэшээнь, «Гэрэй гээгэ, һалхинһаа хазага», «Шэнгээрһэн соо шэбээлһэн үбгэжөөл, Малгай дороо маһайһан үбгэжөөл», «Годирго дээгүүр матарга, матарга дээгүүр хатарга» гэһэн таабаринууд арадай аман зохёолой таабаринуудай дээжэ бологшотойнь зэргэлхээр.

«Үзэглэл», «Таабари хэлсээ» гэжэ хоёр циклын шүлэгүүд, таабаринууд ами аминдаа гансa гансаараа шүлэг, таабари шэнги болобошье, нэгэ эхитэй, зохёолнууд байһан тулада хамта дээрэ гол-гол бодолтойнууд, булта хуу нэгэ үлхөөтэй байха байгаа. Харин гушан зургаан шүлэг, таабаринуудынь зүг бүрэ бэлшэнхэй.

Э. Дугаров үхибүүдтэ зорюулһан зохёолнуудые бэшэхэ лаб шадалтай байна гэһэн тобшолол хэхээр ха.

Ц-А. ДУГАР-НИМАЕВ.

СОЦИАЛИС ХАНИ ХАРИЛСААН

ДАЛАЙН АЖАЛШАД МҮРЫСЭНЭ

Балтиин далайн пароходствын портнуудые Кубын Республикын портнуудтай холбодог трассануудые «хани барисаанай ба харилсаа холбооной хүүргэнүүд» гэжэ морягууд нэрлэдэг юм. Суднануудай экипажнууд болон докернуудай хоорондо интернациональна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ талаар хэлсээ баталха гэһэн үүсхэл Ленинэй хотын морягууд болон портын хүдэлмэрилэгшэд, тэдэнэй Кубын партнернууд гаргаһан юм.

Жэшээнь, «Комсомолец Эстонии» теплоходой экипаж ба Ленинградай докернуудмеханизаторнуудай комплексно бригада гурбан шататай социалис мүрысөө эмхидхэхые Кубын партнернуудтаа дурадхаһан байгаа. Тэрэ иигэжэ юундэ нэрлэгдээб гэбэл, ашаа тээхэ, зөөхэ, буулгаха гурбан шухала хүдэлмэри хэдэг коллективүүд тэрээндэ хабаадана бшуу. Бүхы эдэ участогуудта эгээл үндэр дүнгүүдые туйлаха гээшэ мүрысөөнэй зорилго болоно. Кубын тала энэ үүсхэлые халуунаар дэмжэһэн байгаа. Кубада ашаа зөөдэг бүхы суднануудай экипажнууд, Ленинградай болон Эрхэ сүлөөтэ олтирогой портнуудай докернууд морягуудай мүрысөөндэ хабаадалсана.

Иимэ харилсаа холбооной ямар үрэ дүнгүүдые үгэдэг тухайнь «Клин» гэжэ теплоходой капитан Юрий Звонецкий иигэжэ хөөрэнэ:

— Гурбан шататай мүрысөөнэй ашаар рейс бүхэндөө 8-һаа 15 сүүдхэ хүрэтэр сагаа алманабди. Гансал һүүлэй жэлэй туршада экипажай, Ленинградай ба Кубын докернуудай хоорондоо холбоотойгоор, эмхитэй һайнаар хүдэлһэнэй ашаар даабариһаа гадуур 580 тонно ашаа зөөхэ, теплоходой ябаха графигые һураггүй уридшалха, энэ табан жэлэй дүрбэн жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ арга олдоһон байна.

Манай харилсаанууд, гансал үйлэдбэриин зорилгонуудаар хизаарладаггүй. Кубын ханинартай хамта саахарай хулһа болон үрэ жэмэс хуряаха субботнигуудта хабаадалсадаг, амаралтын үдэшэнүүдые, спортивна мүрысөөнүүдые үнгэргэдэг байнабди. «Клинэй» экипаж Совет-кубын хани барисаанай бүлгэмэй хамтын гэшүүн юм.

Юрий Звонецкиин харуулһан жэшээнүүд ори ганса бэшэ. Жэлэй саада тээ ехэ ашаанай «Смоленск» теплоходой экипаж Гаванада суднануудые комплексноор хангаха тухай Кубын зохихо албануудтай хэлсээ баталаа һэн. 1984 ондо «Дмитрий Ульянов», «Красноград», «Красноуфимск», «Кимовск» гэжэ теплоходууд дээрэ туршалга эхилээ: совет-кубын трансатлантическа линидэ түрүүшынхеэ флот счетчигууд - тальмануудгүйгөөр ашаглагдадаг болоо юм. Евгений Черненкын хүтэлбэрилдэг Ленинградай докернууд-механизаторнуудай комплексно бригада эд бараанай шанарай хойноһоо хиналта сум бэелүүлдэг юм.

Лилия ЛАВРОВА.
(АПН).

• ТАСС • АПН •

ХИЛЫН СААНАҺАА

КОНФЕРЕНЦИ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ҺЭРГЭЭБЭ

СТОКГОЛЬМ. Европын 33 ороной, мүн США-гай ба Канадын түлөөлэгшэд Швецийн ниислэл хотын түбтэхи «Культурхюсет» гэжэ байшан дээрэ дахинаа намилзуулагдаба. Ушарынь гэхэдэ, Европодо этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, буу зэбсэгүүдые хуряаха хэмжээнүүдые баталан абаха конференци хүдэлмэреэ эндэ һэргээбэ.

Совет делегациие хүтэлбэрилэгшэ, онсо даалгабаринуудай талаар элшэн сайд О. А. Гриневский конференциин заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, уласхоорондын байдалые саашадаа улам түгшүүрилтэй болгохо зорилготой США-гай ба НАТО-гай талаар тэдэнэй союзнигуудай дай жүрөөдэһэн хараа шэглэл Стокгольмдо үнгэргэгдэжэ байһан хөөрэлдөөнүүдые буруу һүргэнэ гэжэ тэмдэглээ. Хүсэнүүдэй тэнсүүриие буруу һүргэхэ гэһэн США-гай хүсэл эрмэлзэл, американ ядерна ракетэнүүдые Баруун Европын зарим оронуудта тараан тодхолго, харин мүнөө замбуулинай дандые буу зэбсэг бүтээн гаргалгын газар болгохо һэдэлгэнүүд Европо түбидэхи этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ уялгатай Стокгольмын конференциин зорилгодо зүрюу харша байна.

Мүнөө үеын уласхоорондын байдалай гол шухала асуудалнуудта Советскэ Союзай бүтэмжэтэй һайнаар хандадаг байһан тухайнь конференцидэ хабаадагшадай анхаралые хандуулба. «Правда» газетын асуудалнуудта КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын үгэһэн харюунууд дотор энээн тухай тодо хурсаар, бата найдамтайгаар найруулагданхай. Манай орон бүхы оронуудай ба арадуудай аша туһые, аюулгүй байдалые хараада абаһан үгээ ойлголсолгые олохын тула үнэн сэхэ, бүтэмжэтэй һайн хөөрэлдөөнүүдые хэхээр бэлэн юм гэжэ совет түлөөлэгшэ тэмдэглээ.

РПЭ-гэй СЪЕЗД ДҮҮРЭБЭ

АДДИС-АБЕБЭ. Эфиопиин Хүдэлмэришэнэй партиин (РПЭ) учредительнэ съезд эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Тэрэ орон дотороо түрүү парти байгуулһан, тэрэнэй Программа болон Уставые һайшааһан байгаа. Съездын делегадууд РПЭ-гэй Центральна Комитедые һунгаа. Удаань РПЭ-гэй ЦК-гай түрүүшын Пленум боложо, Менгисту Хайле Мариамые партиин ЦК-гай Генеральна секретаряар нэгэн дуугаар һунгаба. РПЭ-гэй ЦК-гай Политбюро, РПЭ-гэй ЦК-гай Секретариат, партиин Центральна шалгалтын ба Центральна хиналтын комиссинуудай бүридэлнүүд һунгагдаһан байна.

Һунгалтын үрэ дүнгүүдэй соносхогдоһоной һүүлээр учредительнэ съездэ хабаадажа байһан КПСС-эй делегациие толгойлогшо — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Г. В. Романовта үгэ үгтэбэ. Аха дүү партинуудай делегацинуудые хүтэлбэрилэгшэдэн даалгабаряар, КПСС-эй делегациин үмэнэһөө тэрэ РПЭ-гэй учредительнэ съездын хүдэлмэридэ, Эфиопиин революциин арбадахи жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадахые урһанайнь түлөө Эфиопиин хүтэлбэрилэгшэдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэһэн байгаа. Эфиопиин Хүдэлмэришэнэй партиин Центральна комитедэй Генеральна секретариин үндэр дээдэ тушаалда нэгэн дуугаар һунгагдаһаарнь тэрэ нүхэр Менгисту Хайле Мариамые үнэн зүрхэнһөө амаршалба.

РПЭ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Менгисту Хайле Мариам түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. Парти байгуулхадаа, бидэ революционно уялгала дүүргэбэбди гэжэ тэрэ хэлээ. Энэ илалтадамнай арад түмэн, революционно арми ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлээ. Бидэнэй хүн бүхэндэ парти ами наһанһаамнай үнэтэй байха ёһотой. Орон доторoo шэнэ общество байгуулха, үндэһэн хубилалтануудые хэхэ гээшэ РПЭ-гэй гол зорилго болоно. Эфиопиин революциие дэмжэһэн аха дүү партинуудта гүнзэгы сэдьхэлһээ талархажа байһанаа Менгисту Хайле Мариам мэдүүлбэ.

* * *

Эфиопиин Хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай Генеральна секретариин тушаалда тэрэнэй һунгагдаһантайнь дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын эльгээһэн амаршалгые Г. В. Романов Менгисту Хайле Мариамда барюулба.

* * *

Эфиопиин Хүдэлмэришэнэй партиин (РПЭ) учредительнэ съездын хүдэлмэридэ хабаадаһан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Г. В. Романов түрүүтэй КПСС-эй делегаци Назрет хотодохи СССР-эй техническэ туһаламжаар баригдаһан трактор хабсаргалгын заводто хүрэбэ. Тракторнуудые бүтээхэдэнь эфиоп ханинартаа туһалһан совет мэргэжэлтэдэн, заводой хүдэлмэришэдэй митинг предприятида болобо. Г. В. Романов сугларагшадай урда үгэ хэлэһэн байгаа.

РЕСПУБЛИКАНСКА ЯАРМАГ

УЛААН-БААТАР. Гоё һайхан хубсаһа хунар, мебель, хибэс — эдэ бүгэдэ Монголой ниислэл хотодо нээгдэһэн республиканска оптово яармаг дээрэ табигдаба. Дүн хамта 8 мянга гаран шэнэ түхэлэй промышленна эд бараан эндэ бии.

Заншалта яармаг МНР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн урда тээхэнэ нээгдэхэдээ, энэ үе соо национальна экономикын айхабтар ехэ туйлалтануудай харалга болохо байна гэжэ тэрэнэй директор Д. Увгунху ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ. Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин продукци эндэ гол һуури эзэлнэ.

Ажалшан арадые үргэн хэрэглэмжын эд бараагаар гүйсэд хангаха гээшэ МНРП-гэй социально-экономическа политикын гол шэглэлнүүдэй нэгэниинь болоно. Имагтал энэ табан жэлэй үедэ Улаан-Баатарта бүд нэхэлгын фабрика, Эрдэнэтдэ хибэсэй ба эдеэ хоолой зүйлнүүдэй комбинадуудай хоёрдохи ээлжээн ашаглалгада оруулагдаһан, хүдэлжэ байһан хэдэн предприяти һэльбэн шэнэлэгдэһэн байна. Табан жэлэй һүүл болотор хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин продукци үйлэдбэрилгэ 40 гаран процентээр дээшэлхэ юм.

БҮХЭСОЮЗНА ПРЕМЬЕРЫН УРДАХАНА

Партиин Улаан-Үдын горкомой ехэ зал соо «Европейская история» гэжэ кинофильмын харалга, зүбшэн хэлсэлгэ болобо. Улаан-Үдэ хотын партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, эдэбхитэдэй болон депутадуудай хабаадалгатайгаар тэрэ зүбшэн хэлсэлгэ үнгэрһэн байна.

СССР-эй Госкиногой шиидхэбэрээр союзна ба автономито республикануудай ниислэл хотонуудта, областной болон районно түбүүдтэ, хүдөөгэй һуурин юсхонуудта «Европейская история» гэжэ фильмын бүхэсоюзна премьерэ байгша оной сентябриин 21-дэ үнгэргэгдэхэ ёһотой. Энэ фильмые харуулгада иимэ ехэ анхарал, ниитын удха шанар юундэ хандуулагдана гээшэб? Юундэб гэхэдэ, уласхоорондын удха шанартай мүнөөнэй үеын онсо шухала асуудалнууд тухай фильм хэлэхэһээ гадна, мүн уран һайханай талаар удха түгэлдэрөөр табигдаһан байна.

Тус фильм шэнжэ түхэлөөрөө урдажа ябаһан мульһэн хада (айсберг) шэнги гэхэдэ, алдуу болохогүй ёһотой. Уһанай нюруу дээрэ харагдажа байгаа хахадынь — орёо, хурса ябадалнуудые домоглоһон түүхэ, харин хадын доодо хүнэй нюдэндэ харагдахагүй таладань — эб найрамдал сахин хамгаалагшадай болон дайн дажар жүрөөдэгшэдэй хүсэнүүдэй дунда болохо байгаа мүнөөнэй хатуу шанга тэмсэлдэ үнэн сэхэ хүн бүхэнэй өөрынгөө гражданска хараа шэглэлые шэлэн абалга тухай, бүмбэрсэг дэлхэйнгээ хуби заяанай түлөө хүн бүхэнэй харюусалга тухай тодо хурсаар хэлэгдэнэ.

Фильм тухай зүбшэн хэлсэлгые партиин горкомой пропаганда болон агитациин таһагые даагша П. П. Ефимов хүтэлбэрилөө.

— Энэ фильмые ехэ һайшаажа харабаб, — гэжэ зүбшэн хэлсэлгэдэ нэн түрүүн үгэ абаһан ажалай болон дайнай ветеран М. Г. Авдохина хэлэнэ. — Илангаяа Холбоото Штадуудта президентые һунгахын урдахана болохоо байһан бүхэсоюзна кинопремьерэ ехэ удха шанартай. Тус фильм Баруунай орочуудай худал хуурмаг демократизмые тодорхойгоор харуулна. Юрэдөө, энэ фильмые шадаал һаа хүн зон олоороо хаража, өөрынгөө һанамжа, бодолнуудаа хэлээ һаань һайн байгаа,— гэжэ М. Г. Авдохина тобшолно.

Удаань ВЛКСМ-эй Улаан-Үдын горкомой секретарь М. Хоренов үгэ хэлэхэдээ, фильмын политическэ шэнжые нэн түрүүлэн тэмдэглээд, партиин, комсомолой болон дайнай ветерануудай хабаадалгатайгаар илангаяа залуушуулай дунда зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэхэ шухала гэжэ М. Г. Авдохинагай дурадхалые һайшаан дэмжэбэ.

Фильмые зүбшэн хэлсэлгэдэ партиин обкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагшын орлогшо В. Л. Кургузов хабаадаа. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь К. У. Черненко элидхэл хэхэдээ, мэдээсэл тараадаг бүхы албан зургаануудые хэрэглэн, социалис оронуудай түйлалтануудые Баруунай оронууд бузарлан доро дарана гэжэ тэмдэглээ һэн гэжэ тэрэ хэлэнэ. Тиимэһээ энэ идхалгын аашануудтань шанга харюу үгэһэн, тэдэнэй гол удха зорилгые хүн зондо, илангаяа залуушуулда тайлбарилжа үгэхэ шухала. Тэрээндэ «Европейская история» гэжэ фильм эхи табихаһаа гадна, өөрөө зүбшэн хэлсэлгын гол зүйл болохо аргатай бшуу. Мүнөө дэлхэй дээрэ хүн зоной үзэл бодолой түлөө тэмсэл бүри шангадана. Тиимэһээ энэ фильмдэ онсо анхарал хандуулаял гээд үгэеэ тэрэ тобшолоо.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. М. Г. Авдохина. 2. Зүбшэн хэлсэлгын үедэ.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

СОЁЛОЙ ҺОНИН

Хээрын харгыгаар...

Манай районой клубууд болон соёлой байшангуудай дэргэдэ хамта дээрээ агитационно-уран һайханай болон концертнэ 12 бригада тоологдоно.

Үнгэрһэн һарада манай соёлшод ажахынуудай томодхогдомол фермэнүүдэй улаан булангуудта, мүн силос даралга дээрэ ажаллажа байһан хүдэлмэришэдтэ дүн хамта 43 концерт харуулаа. «Тэжээл— ниитын малай амжалтатай үбэлжэлгын эшэ үндэһэн» гэһэн темээр хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдөө. Мал ажалай үбэлжөөнэй бууса шадар силос даража байһан механизаторнуудай, үбһэшэдэй байрануудта долоон хоног болоод лэ шэнэ «Дайшалхы хуудаһанууд», «Сахилгаанууд» гаргагдана.

Түгнын голой ажахынуудай хүдэлмэришэдые районой агиткультбригадын автоклуб (хүтэлбэрилэгшэнь Р. Н. Рютина) соёлой талаар хангажа ябана. Автоклубайхид механизаторнууд Р. Н. Пушкарев, А. С. Бурлаков гэгшэдтэ аман үгын журналнуудые зорюулаа.

Калиновкын соёлой байшангай дэргэдэхи «Спутник» гэжэ шэмээшэгүүдэй ансамблиин коллектив (хүтэлбэрилэгшэнь Буряадай АССР-эй соёлой габьяата ажал ябуулагша М. Т. Андреева) нютагайнгаа ажахын таряашадые уран бэлигээрээ баясуулна.

Г. ДОРЖИЕВА,
Мухар-Шэбэрэй райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые даагша.

ҺАЙШААГДАНА

Силос даралгын халуун хаһада хүдөөгэй ажалшадые соёлой талаар комплексноор хангалга эдэбхитэйгээр ябуулагдана. Һаяхан Хориин райгүйсэдкомой соёлой таһагай агитбригада Хүлэй, Георгиевкын совхозуудай тэжээл бэлэдхэгшэдэй урда концерт наада харуулжа бусаа.

Л. Абидуева, Л. Демышева, И. Цыбикова, С. Бабуева, П. Косыгин, В. Демышев гэгшэдэй гүйсэдхэһэн хатар, дуун болон уран уншалганууд үбһэшэд, механизаторнуудта һайшаагдаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ агитбригадамнай Хүрбын, Хориин совхозуудай тэжээл бэлэдхэгшэдтэ, таряа хуряалгада ажаллажа байһан механизаторнуудта зорижо гараба. Агитбригадын бүридэлдэ районой «Знание» бүлгэмэй харюусалгата секретарь нүхэр А. В. Гэндэнова оролсожо, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ.

Н. ХАЛЮЕВА.

«РЕПЕРТУАРАЙ ХУУДАҺАН»

Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын дэргэдэхи соёл-гэгээрэлэй, арадай уран бүтээлэй республиканска научно-методическа түбэй үмэнэһөө хэблэгдэдэг «Репертуарай хуудаһанай» ээлжээтэ номер захигшадтаа эльгээгдэбэ.

Тус номерой эхин нюурта М. Банщиковай «Наадан» гэжэ олоной хабаадалгатай театрализованна гүйсэдхэлгын сценари үгтэбэ. Тэрэ хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда совет арадай илалта түйлаһаар алдарта 40 жэлэй ойдо зорюулагдажа соносхогдоһон арадай уран бэлигэй Бүхэсоюзна харалгын үедэ гүйсэдхэгдэхэ аргатай.

Удаадахи нюуртань Л. Дербеневой үгэ дээрэ композитор Б. Ямпиловай бэшэһэн «Һайн даа, Росси — Эхэ оромни», мүн композитор Ж. Батуевай найруулһан «Тэрэ холын жэлнүүдтэ» гэһэн оротон уладай дуунууд ород хэлэн дээрэ нототоёо үгтэбэ. Мүн эндэ поэт А. Жамбалоной «Түрэл буряад нютагууднай», Д. Хилтухинай «Нютагаа бусалга» гэһэн шүлэгүүд оруулагданхай.

«Репертуарай хуудаһанай» һүүлшын нюурта Г-Д. Дамбаевай «Хоёр хүгшэд» гэжэ конферанс, Л. Чимитовэй «Тархаанууд» гэжэ шог, З. Гомбожабайн үгэ дээрэ Ю. Ирдынеевэй бэшэһэн «Ноёхоной вальс» нототоёо, мүн бусадшье материалнууд үгтэбэ.

Б. НАМДАКОВ.

ШЭНЭ НОМ

Ород хэлэн дээрэ бэшэдэг манай республикын мэдээжэ прозаик Ким Балковай «Бага наһанһаа ерэһэн поезд» («Поезд из детства») гэжэ нилээд томо хэмжээтэй рассказуудай согсолборие Буряадай номой хэблэл һаяхана барлан гаргаба.

Дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ үнгэрһэн бага наһан тухайгаа уран зохёолшо дурсан бэшэнэ. Тиимэһээ ном соонь зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмөөр мүрнүүд олон гээд тэмдэглэлтэй.

Манай корр.

СОЁЛ БА АЖАБАЙ...

НОМОЙ БАЙШАН... ҮНГЭРГЭҺЭН ҮД...

Орон доторoo эгээл томо гэжэ хуулита ёһоор тоологдодог Москвагай Номой байшан соо нэгэ үдэр байгаабди. Ямар онсо өөрсэ, һонирхомоор зүйлтэй танилсаа гээшэбибди? Тобшоор хэлэхэ болоо һаа, 25—30 мянган хүн эндэ орожо, ном худалдан абана. 45 мянган ондо ондоо ном наймаалагдана, магазинай кассада үдэшэлэн тээ 70 шахуу мянган түхэриг ородог юм хаш. 600—700 хүндэ шэнэ номууд тушаа мэдээн үгтэдэг.

— Танай иимэ асари томо Номой байшангай орондо хэдэн арбаад жэжэ магазинуудые барижархиха арга байгаа бшуу. Заншалта болоһон заахан магазин соо яаралгүй ороод, хон-жэн байдалда дуратай номоо бэдэрхэдэ зохид бэшэ аал? Харин эндэш тархяа эрьешэхээр олон зон, дуу шуун... Юундэ заал һаа иимэ магазин баригдаа юм? — гэһэн асуудалтайгаар Москвагай Номой байшангай директор Тамара Владимировна Вишняковада хандабабди.

Иимэ томо хэмжээнэй, манай Байшан шэнги номой магазинууд багануудтаа орходоо хэдэн олон үлүү һайн талатай гэжэ тоологшоб, — гэжэ Тамара Владимировна хөөрөөгөө эхилнэ. — Гол түлэбүүдынь эндэ нэрлээ. Нэгэдэхеэр, томо универсальна магазин гээшэмнай худалдан абагшадайшье, худалдажа байгшадайшье сагые нилээд алмадаг юм. Манай асуудалнуудта үгтэһэн харюугай үндэһэн дээрэһээ тобшолходо, хүн бүхэн тон хэрэгтэй болоһон номдоо иишэ ерэдэг, тиихэ зуураа ябууд хоёр гү, али гурбан таһагтамнай орожо, өөрынгөө һонирхоһон зүйлнүүдые шэлэжэ абадаг байна. Номой байшан соо арбан долоон таһаг хүдэлнэ. Тиимэһээ болоод үзыт даа: медицинын асуудалаар нэгэ ном, немец хэлэнэй толи, үхибүүндээ хэдэн зурагтай номуудые абаха гэжэ эндэ ороһон хүн хэды ехэ сагаа алмаха болоноб. Үгы гэбэл, тэрэ хүн гурбан ондоо магазинаар гүйжэ гараха ушартай болохол. Хоёрдохёор, манай байшандал адли тон томо магазин иимэ үргэн арга боломжотой мэдээсэлэй - библиографическа албан эмхидхэжэ шадахагүйл. Юуб гэхэдэ, манда ЭВМ, дисплейнүүд, саг соогоо тодо харюу үгэдэг автомадууд тодхогдоһой ха юм. Гурбадахяар, бишыхан магазин бидэнэдэл адли номой выставкэнүүдые, уран зохёолшодтой, хэблэлэй түлөөлэгшэдтэй уулзалгануудые эмхидхэжэ арайл бирахагүйл.

Бидэнэй хөөрэлдэжэ байхада, директорэй кабинет руу нэгэ залуу эхэнэр орожо ерэбэ. Танилсахадамнай, Москвагай Номой байшанда 14 жэл таһалгаряагүйгөөр хүдэлһэн Елена Посякина байшаба. Тэрэ һаяхана Москвагай нэгэ букинистическэ магазинай директорээр томилогдоод, мүнөө олон жэл сүг хүдэлһэн Тамара Владимировна Вишняковатаяа хахасахаяа оробо ха юм.

— Бэрхэ наймаалагшадайнгаа нигээд гаража ошоходонь, харамтай байдаг,—гэжэ Тамара Вишнякова сэхэ хэлэнэ. — Нүгөө талаһаа, манай басагадые магазинай директорэй тушаалда, РСФСР-эй Госкомиздатай хүдэлмэрилэгшэдөөр урижа байхадань, омогорхон баясамааршье юумэ аабза. Иимэ уряалнууд саг үргэлжэ орожо байдаг гээшэ. Манай магазинай бүхы 260 наймаалагша, ахалагша наймаалагшад, товароведүүд, таһагые даагшанар, ахалагша библиографууд бултадаа түсхай мэргэжэлтэй зон. Нэгэ заримаанинь ПТУ, нүгөөдүүлынь ном наймаалха хэрэгтэй сэхэ холбоотой техникум гү, али полиграфическа институт түгэсхэһэн байха. Жэл бүри полиграфическа институдай заочно гү, али үдэшын отделенидэ манай Номой байшангай 7—8 хүн заабол һурахаяа ородог юм. Манда хүдэлхөөе ерэһэн залуу мэргэжэлтэд тухай хэлэхэ болоо һаа, тэдэнэр эрхим һайн эрхэ байдалда эрдэм мэдэсэеэ дээшэлүүлдэг гээшэ. Тиимэл хадань тэдэнние ондоо эмхи зургаануудта тон дуратайгаар ажалда абана бшуу.

Харин оронуудай хэблэлэй продукци наймаалдаг нэгэ таһагые даагшатай танилсуулыт гэжэ Тамара Владимировнае гүйнаб.

— Бидэ Баруун Европын, Америкын болон Азиин 22 ороной 44 фирмын барлан гаргаһан искусствын асуудалда сэхэ хабаатай номууд болон альбомуудые һара бүри 120 мянган түхэригтэ худалданабди, — гэжэ Елена Гукова хөөрэнэ. — Үдэр бүри худалдан абагшадай анхаралда 7 мянга шахуу элдэб ном, альбом дурадхадагбди. Тэдэнэймнай ехэнхинь— эрдэм, техникэдэ хабаатай ба һуралсалай литература юм. Худалдан абагшад иимэл номуудые илангаяа нэтэрүүгээр бэдэрдэг гээшэ. Гэхэтэй хамта, уран зохёолой номуудшье, искусствын асуудалаар альбомууд, оршон байгаалине хамгаалгын асуудалаар элдэб һонирхолтой пособинууд бии ааб даа.

— Манай харахада, номойтнай тагуud дээрэ ФРГ-дэ, Францида, Италида, США-да хэблэгдэһэн искусствада хабаатай альбомууд угаа олон байна. Тэдэнэй сэн ехэ хаш. Тиимэшье һаань, хүнүүд абана гээшэ гү?

— Абангүй яахаб даа. Наймаан болодоггүй һаань, бидэ захихашьегүй байгаабди, — гэжэ Елена Гукова харюусана. —Иимэ үнэтэй альбомуудай имагтал 8—10 процентые эмхи з у р г а а н у у д, бэшыень — гол түлэб хүнүүд өөртөө худалдан абана. Тиимэ хүнүүдэй олонхинь искусстватай сэхэ холбоотой гү, али искусствада дуратай зон байха. Жэшээлхэдэ, Дюрер, Бекман гү, али Мане гэгшэдэй зурагуудтай айхабтар гоёор барлагдаһан үнэтэ альбомуудые хэдэн хүн хамтараад абажа, суг хүдэлдэг нүхэдтөө түрэһэн үдэрөөрнь бэлэглэдэг заншалтай. Иимэ бэлэг тогтоон абаха хүндэ атаархангүй байгаамаар бэшэл.

Эндэл, нэгэдэхи дабхарта «Искусство» гэжэ таһагай ахалагша наймаалагша Светлана Гостеватай танилсабаб. Тэрэнэй хүтэлбэри доро һаяхана ном наймаалжа һургадаг техникум дүүргэһэн хоёр басагад хүдэлдэг юм.

— Залуу наймаалагшад манда ерээд хүдэлхэдөө, теоретическэ талаһаа яһала эрдэм мэдэсэтэй байдаг гээшэ. Зүгөөр худалдан абагшадтай харилсахадаа, нэгэ бага ядалдадаг,— гэжэ Светлана Гостева хөөрэнэ. —Сэхынь хэлэхэдэ, наймаалагша басагад хододоо һэргэлэн һонор, үрин зохид зантай ябаха ёһотой. Тиимэһээ тэдэнэр үлүүсэ оролдожорхидог, тэрэнһээ уламжалан эсэхэеэ һанадаг юм. Түрүүшын үедэ иимэ байдал гайхалтай бэшэ, би өөрөөшье эсэгшэ һэм. Мүнөө һурган хүмүүжүүлэгшэ болоходоо, басагадтаа туһалхаяа оролдоноб, амархые зүбшөөгшэб...

Магазинай хоёрдохи дабхарта гарабабди. Зүүн гартаа мнай 160 хүнэй нэгэ доро һууха һуу... ренц-зал. мэдэ... графическа та... ра Сандо аха... ведээр хүдэлл... эхэнэрэй ма... лажа эхилһээр... роо.

— Магазина... дээрэ ямар ном... лохые хэн тод... шэб—таанал... гү, али худал... гү?— гэжэ тэр... бди.

— Гол тү... абагшаднай то... гэжэ Вера Са... харюусана. — ... ведүүд, номой... ба худалдан а... хоорондохи хо... бэелүүлнэ гээш... рүүн худалдан... зүгһөө захил ... Жэлдээ 700 ... тиимэ захил ... юм. Тэдэнниень... газарта абааш... хил хэдэг боло... бүри, апрель ... лээд, хойто жэ... гараха номууд... дай гэхэ гү, ... абагшадай зүгһ... жо захалдаг. ... нуудые үндэһ... товароведүүд, х... нуудта уридш... эрилтынгээ т... заншалтайбди. ... хэлсэлгэдэ сек... маалагшад, таһ... шанар. ассорт... лаар директор... эдэбхитэйгээр х... шэ. Заримдаа ... хэлсэлгэдэ худа... дай, номой х... лэгшэнэрэй ... гаар магазина... ренц-зал соо ... Тэрээнһээ гад... һагта ямар но... зэргэ наймаан ... һые харуулһан ... текэ бии юм. ... һөө тобшолходо... лэлэй газарнуу... захилнай тон ... һэтэй болоно ... ушарта номой ... манай захилые ... гүй байшадаг. ... үйлэдбэрилдэг ... хамагай эрилтэ... ранагүй ха юм.

— Танай ма... дууд соо най... үгэдэггүй номуу... лархаха һанада...

— Иимэшье ... Тэрэнэй шалта... юм. Эгээл шух... уридшалан үгтэ... лай каталог со... шээр бэшэгдэһэн... хэ гү, али гара... хай тобшо мэд... Захиһан номоо ... газин орожо ер... рэнние иража ... гэнь үгэжэрхи... юуб гэхэдэ, һана... ондоо удхатай ... бшуу. Тиимэһ... аннотаци бэшэл... хэблэлнүүд он... хандуулха зэр... соо суглараһан ... ложо гүйдэггүй ... лахын тула, тэд... дээсэлнүүдые ... ская жизнь», ... сковские ново... нүүдтэ толилд... нойнгоо бусад х... лай захилшадт... эльгээдэг занша... гэбэл, РСФС... наймаанай эм... лөөлэгшэнэрые ... оптово дэлгүүрн... хэдэгбди. Ушар... Москвада найма... номуудые ондоо... дуудай хүн зон... дэржэ байхада... юм...

Владимир ...
АПН-эй корр...

СПОРТ

ХЮЛГЭ ДЭЭРЭ «ШУУРГАТАЙ»

Анатолий Карпов Гарри Каспаров хоёрой хоорондо шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй хоёрдохи парти средада Москвада наадагдаа. Энэ удаада Г. Каспаров сагаанаар наадаһан байна. Тэрэнэй «Д4» гэжэ ябадал хэхэдэнь, дэлхэйн чемпион морёороо «Ф6»-да ябаба.

Тиигэжэ тэдэнэр шэнэ-индиин хамгаалалта наадаба. Түрүүшын уулзалгадал адли, энэшье удаада хюлгэ дээрэ һонирхолтой, шанга тэмсэл болоо.

Мүрысөөнэй хэблэлэй түбтэ ябадал бүхэнниень халуунаар зүбшэн хэлсэнэ. Аргентинын мэдээжэ шатаршан, 74-тэй уласхоорондын гроссмейстер Мигель Найдорфые эндэ хаража болоно. США-гай гроссмейстер, ФИДЕ-гэй Хойто Америкын хоёрдохи зоныи президент Арнольд Денкор, манай мэдээжэ шатаршад Василий Смыслов, Лев Полугаевский, Рафаэль Ваганян, Марк Тайманов, Юрий Разуваев, Алексей Суэтин, Эдуард Гуфельд болон бусад эндэ бии.

Хэблэлэй түб хоёр ехэ залые эзэлнэ. Телекснүүд болон телетайпуудые, телефонууд болон бэшэлгын машинкануудые табихын тула үшөө нэгэ зал хэрэгтэй болонхой. Эндэ 100 гаран стол табигданхай.

Телемониторнуудай тодхогдон табигдаһан зал руу тэдэнэр үе-үе болоод лэ ороно. Эндэ наадажа байгшад мантан томо экран дээрэ харагдана. Тэдэнэй нааданиинь самбар дээрэ харуулагдана. Кинооператорнууд болон фотокорреспондентнүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, тэдэнэр нааданай эхилхын урда тээ хэдэхэн минута соо дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадагшадые буулгажа абаха аргатай бшуу.

Телеграфна агентствэнүүдые, телевидени болон радио, газетэнүүд болон журналнуудые түлөөлһэн 400-гаад корреспондент энэ ехэ мүрысөөн тухай бэшэхэеэ ерэнхэй.

Нааданай эхиндэ зорюута хүбүүгээ үгэхэдөө, Г. Каспаров эдэбхиеэ гартаа абахые, тиигэжэ хюлгэ дээрэхи байдалые улам орёо болгохые оролдоһон байгаа гэжэ журналистнууд, гроссмейстернүүд нэгэн һаналтайгаар тэмдэглэбэ. Тиихэдэнь хараар наадаһан А. Карпов удаан саг соо бодомжолхо баатай болоо. Энэ үедэ тэрэ нүхэрһөө 50 минутаар үлүү саг гаргашалбашье, болгоомжотой нарииаар наадаһан байха юм.

Саашадаа хюлгэ дээрэхи тэмсэл улам шангадажа, хоёр талаһаа заабол булюу байдалтай болохые хүсэһэн байгаа.

Хоёрдохи партинь 41-дэхи ябадалдаа орёо шанга байдалда хойшолуулагдаба.

ТҮРҮҮШЫНГЭЭ ПАРТИДА ТЭНСЭБЭ

ВОЛГОГРАД. Майя Чибурданидзе Ирина Левитина хоёрой хоорондо шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй түрүүшын парти 26-дахи ябадалдаа тэнсэлгээр дүүрэбэ. Тэдэнэр шэнэ-индиин хамгаалалтын вариантнуудай нэгые наадаһан байгаа. Түрүүшээр хараар наадагшань хүндэшэг байдалтай болобо. Саашадаа дэлхэйн чемпионка удаа дараалан һайн ябадал хэжэ, наадаяа жэгдэрүүлээ. Партиингаа түрүүшын хахадта тэдэнэр хоюулаа ехэ сагаа гаргашалба. 22 ябадалай һүүлээр тэдэнэртэ үлөөшэ 17 ябадалдань оройдоол 30 минута үлэһэн байгаа. Саашадаа Левитина ябадалнуудаа габтажа захалба. Тиигэжэ түрүүшынь парти тэнсэлгээр дүүрэв— 0,5:0,5.

Хоёрдохи партинь үсэгэлдэр наадагдаба. (ТАСС).

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотонуудай» сентябриин 8-да үнгэргэгдэһэн 36-дахи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«49-һөө 6-ень тааха спортлото»: 127.500 билет ороо.

Зургаан номер хэншье таабагүй, табан номер (9 карточка) таагшад— 3.086 түхэриг, дүрбэн номер (593 карточка) тааһан хүнүүд— 64 түхэриг, гурбан номер (12.508 карточка) таагшад 5 түхэриг абаха байна.

«36-һаа 5-ень тааха спортлото»: 3.233.997 билет ороо.

Табан номер (44 карточка) тааһан хүнүүд—4.485 түхэриг, дүрбэн номер (4.746 карточка) таагшад —80 түхэриг, гурбан номер (98.669 карточка) тааһан хүнүүд 4 түхэриг абаха.

«Спортлотонуудай» 36-дахи тиражай шүүбэрнүүд сентябриин 19-һөө октябриин 19 болотор түлэгдэхэ.

(ТАСС).

ФУТБОЛ

ДОБТОЛОГШОД ДОРЬБОГҮЙДЭНЭ

Манай зоноһоо СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнууд ээлжээтэ уулзалгануудаа үнгэргэжэ ябана. Мүнөөдөө эдэнэрэй дунда хоридохи, хорин нэгэдэхи нааданууд үнгэргэгдэбэ. Уулзалгын дүн хаража үзэхэдэ, мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлээд ябаһан командануудшүүхэ эрмэлзэлтэйгээр наадаһан байна. Тюмениин «Геолог» эдэнэртэ айлшаар ошоһон Владивостогой «Луч» командые 3.0 тоотойгоор шүүгээд табихадаа, байдалаа улам һайжаруулжа шадаба. Тиигэжэ эдэнэр бусад командануудта хүсэгдэхэеэ болинтобо ха.

Мүрысөөнэй таблицада хоёрдохи һуури эзэлһэн Комсомольск-на-Амуре хотын «Амур» команда Новосибирскын «Чкаловец» командада айлшалһан юм. Тиин эдэнэр талмайн эздые 1:3 гэһэн тоотойгоор илаһан байна.

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр манай «Сэлэнгэ» команда Барнаулай «Динамо» командатай өөрынгөө стадион дээрэ наадахадаа, уулзалгаяа арай шамай гэжэ 0.0 тоотойгоор түгэсхэжэ, нэгэл очко өөртөө бэшүүлһэн байна. «Сэлэнгын» футболистнууд Ангарскын «Ангара» командада тээсгэнэй айлшалхадаа, уулзалгаяа 2:2 гэһэн тоотойгоор тэнсэжэ гараһан юм. Удаадахи наадандаа Красноярскын футболистнуудта 4:0 гэһэн тоотойгоор шүүгдэжэ ерээ бэлэй. Бусад уулзалгануудсооһоо Ангарскын «Ангара» «Красноярскын «Автомобилист» командатай наадаһан юм. Эндэ талмайн эзэд айлшадаа 2:1 тоотойгоор илажа, мүрысөөнэй таблицада дүрбэн һуури урагшаа дабшажа үрдибэ. Мүн Эрхүүгэй «Звезда» команда Рубцовскын «Торпедые» 2:0 гэһэн тоотойгоор диилэжэ гарахадаа, баһал урагшаа дабшаба гээшэ. Харин энээнэй урда тээхи уулзалгада «Ангара», «Звезда» хоёрой футболистнуудай уулзалга 3.0 тоотойгоор дүүрэһэн юм.

Ээлжээтэ наадан үсэгэлдэр Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй хото городуудай стадионууд дээрэ үнгэргэгдөө. Манай «Сэлэнгэ» команда Рубцовскын «Торпедын» футболистнуудые угтаа.

Уншагшадай анхаралда мүрысөөнэй таблица толилогдоно:

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
«Геолог» (Тюмень)	21	16	3	2	43—12	35
«Амур» (Комсомольск)	22	12	5	5	35—15	29
«Луч» (Владивосток)	22	12	5	5	35—21	29
«Манометр» (Томск)	21	11	5	5	29—18	27
«Динамо» (Барнаул)	22	10	5	7	41—29	25
«Торпедо» (Рубцовск)	22	10	3	9	36—25	23
«Ангара» (Ангарск)	21	10	3	8	33—28	23
«Автомобилист» (Кр-ск)	22	8	6	8	26—23	22
«Звезда» (Эрхүү)	20	8	4	8	40—31	20
«Амур» (Благовещенск)	21	8	4	9	39—37	20
«Сэлэнгэ» (Улаан-Үдэ)	21	8	3	10	28—31	19
«Металлург» (Новокуз).	21	7	5	9	31—36	19
«Локомотив» (Шэтэ)	21	1	3	17	10—65	5
«Чкаловец» (Новосиб.).	21	0	2	19	9—53	2

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Манай Буряад орондо аятай һайхан айлшалыт!» — С. Ивановагай корреспонденци. «Аха дүүгэй хани барисаанай ба нэгэдэлэй һайндэр» — түрүү бэшэг. «Монгол-совет хани барисаан хэтэдээ мүнхэ» — МНРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн; МНРП-гэй ЦК-гай секретарь, Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүүлэгшэ нүхэр Д. Гомбожавай статья.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараануудта онсо анхарал» — Л. Левченкын статья. «Бэлэн бэшэ хүдэлмэринүүд хүлеэнэ» — Г. Гыныловэй, В. Жигжитовэй, С. Бутыринагай хамтадаа бэшэһэн рейдовэ материал. «Таряа хуряалга дээрэ хүдэлэгшэдтэ нэмэлтэ түлбэри яажа олгохоб» — З. Будаевай статья. «Түрэл орон доторнай» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй суглуулбариһаа.

Гурбадахи хуудаһанда. «Хилын саанаһаа» — ТАСС-ай ба АПН-эй тобшо мэдээсэлнүүд. «Монгол-совет хани барисаан хэтэдээ мүнхэ» — Д. Гомбожавай статьягай түгэсхэл. «Аха дүү Монгол орондо» — ТАСС-ай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Выставкэ тухай һанамжа». «Түрэл хизаарайнгаа түүхэ худар аяншалга» — П. Хаптаевай статья. «Шэнэ һургуулиин үүдэн сэлигдэбэ» — М. Бекетовэй репортаж. «Шэнэ һонин, үйлэ хэрэгүүд, тоо, баримта» — нютаг нютагай һониной дээжэ. Сонос холнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.40 Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Выбор» — уран һайханай фильм. 11.10 — «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 12.10 — Шэнэ һонин. (12.15 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.30— Социалис оронуудай баримтата фильмүүд. 16.10— Ород хэлэн. 16.40 — «Ой модоной комплексын техникэ».

Москва. 18.45 — «Хани барисаан» гэжэ уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ.

Улаан-Үдэ. 19.30 — «Социализмын оронууд» гэһэн циклһээ хөөрөөн (буряадаар).

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00— Хоккейгээр уласхоорондын мүрысөөн. «Канадын кубок». 22.00 — «Время». 22.35 — «Вечный зов» — 19 сери... ханай фильм. ... 23.45 — «Мүнөө... дэлхэй дээрэ». ... радна програм... шатараар дэлхэй...

ХОЁРДОХИ П...

Москва. 9.00 ... гимнастика. 9.15 ... счастьем» —бари... 9.35, 10.35 — ... класс. 10.05, 1... хэлэн. 11.05 — Ге... 12.40 — Түүхэ. ... 12.05 — Янка Ку... 13.10 — «Ород ... дуунууд». 14.10—... жо, һиилэлгэ». 14... хуудаһанууд. 15... Островскиин пье... ооининууд. 16.20 ... нин.

Улаан-Үдэ. 18... зонт» — киноаль...

Редак...
Р. Б Г...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

УЛАН-УДЭ. ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ— 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов —2-54-93, писем и селькоров — 2-67-8, корректорская—2-33-61, выпускающие— 2-35-95, отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 3... Н-03582. Заказ № 212. Индекс 04649.